

Turkey, Azerbaijan, Austria, Spain, China, Kazakhstan, North Macedonia,
Pakistan, India, Algeria, Ethiopia, Libya, South Africa, Albania, Qatar, Iran,
Kosovo

3RD INTERNATIONAL CONGRESS ON LIFE, SOCIAL, AND HEALTH SCIENCES IN A CHANGING WORLD PROCEEDINGS BOOK

EDITORS

PROF. DR. KOBUS MAREE

ASSOC. PROF. DR. NUR JALE ECE

TUBA FIRAT

ISCYA

ISBN: 978-605-74191-9-4

Turkey, Azerbaijan, Austria, Spain, China, Kazakhstan,
North Macedonia, Pakistan, India, Algeria, Ethiopia,
Libya, South Africa, Albania, Qatar, Iran, Kosovo

3RD INTERNATIONAL CONGRESS ON LIFE, SOCIAL, AND HEALTH SCIENCES IN A CHANGING WORLD PROCEEDINGS BOOK

NOVEMBER 13-14, 2021
(ONLINE & FACE TO FACE PARTICIPATION)
ISBN: 978-605-74191-9-4

EDITORS
PROF. DR. KOBUS MAREE
ASSOC. PROF. DR. NUR JALE ECE
TUBA FIRAT

ISCYA YAYINEVİ ®
ISCYA PUBLISHING HOUSE 2021©
TURKEY, USA
TR: +90543 671 0123 USA: +1 518 629 5640

**3. INTERNATIONAL CONGRESS ON LIFE,
SOCIAL, AND HEALTH SCIENCES IN A
CHANGING WORLD**

**NOVEMBER 13-14, 2021,
ONLINE PARTICIPATION**

**CONGRESS PROCEEDINGS
BOOK**

Editors

**PROF. DR. KOBUS MAREE
ASSOC. PROF. DR. NUR JALE ECE
TUBA FIRAT**

ISCYA YAYINEVi®

TURKEY, USA

TR: +90543 671 0123 USA: +1 518 629 5640

changingworldcongress@gmail.com

<https://www.changingworldcongress.com/>

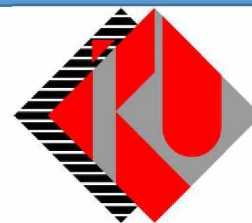
All rights reserved

ISCYA YAYINEVi®

ISCYA PUBLISHING HOUSE 2021©

Publishing Date: 17.11.2021

ISBN: 978-605-74191-9-4

CONGRESS ID

CONGRESS NAME

3. INTERNATIONAL CONGRESS ON LIFE, SOCIAL, AND
HEALTH SCIENCES IN A CHANGING WORLD

DATE AND VENUE

NOVEMBER 13-14, 2021

ONLINE PARTICIPATION (FROM 16 DIFFERENT COUNTRIES)

ORGANIZERS & PARTICIPANT INSTITUTIONS

ISCYA (International Science Culture and Youth Work Association), Turkey
University of Tetova, North Macedonia
University of Pretoria, South Africa
Istanbul Kultur University, Turkey

President of Organization Committee

Prof. Dr. Lubbert PICCHIONI

President of Scientific Committee

Kaan DİYARBAKIRLIOĞLU

President of Coordinators'

Tuba FIRAT

ACCEPTED PAPERS

39 Turkish Participants

40 Foreign Participants

REFUSED PAPERS

2 Turkish Participants

1 Foreign Participants

EVALUATION PROCESS

**All Submissions Have Passed a Double-Blind Referee Evaluation Process
All Responsibility for the Works Belongs to the Author**

SOSYAL BİLİMLER & GÜZEL SANATLAR

Prof. Dr. Hasan KÖNİ, Istanbul Kültür University, Turkey.

Prof. Dr. Lawrence Spence, Purdue University, USA.

Prof. Dr. Mrudul NILE, Mumbai University, India.

Prof. Dr. Muhlise COSGUN ÖGEYİK, Trakya University, Turkey.

Prof. Dr. Dervish ALIMI, University of Tetova, Macedonia.

Prof. Dr. Dobrinka D. RADOINOVA, Medical University of Varna, Bulgaria.

Prof. Dr. Calin SCRIPCARU, Institute of Forensic Medicine, Romania.

Prof. Dr. Elnara SHAI FYEVA, Baku State University, Azerbaijan

Prof. Dr. Vaskhanim ORUJOVA, Baku State University, Azerbaijan

Assoc. Prof. Dr. Çiğdem NAS, Yıldız Technical University, Turkey.

Assoc. Prof. Dr. Nesrin ADA - Ege Univesity, Turkey.

Assoc. Prof. Dr. Imam Bakır KANLI, Marmara University, Turkey.

Assoc. Prof. Dr. Fahri ÖZSUNGUR, Adana Chamber of Commerce,

Trade Registry Deputy Manager, Turkey.

Dr. Kutay UZUN, Trakya University, Turkey.

Dr. Kaan DİYARBAKIRLIOĞLU, ICONSOS International Academic Network, USA.

Dr. Mohammad ALAWAMLEH, American University of Madabai, Jordan.

Dr. Joy Ifeanyi Osarumwense JOSEPH, Rhodes University, South Africa.

Dr. Merati RACHID, University of Tiaret, Algeria.

Dr. Ahmet YILMAZ, Treu Consulting Cooperation, Germany.

Dr. Boudra ABDELLATIF, University of Tiaret, Algeria.

Dr. Yanko G. KOLEV, Pleven Medical University, Bulgaria.

Dr. Ulker IMAMELİYEVA, Baku State University, Azerbaijan.

PhD. Marjan KASTEREN, Purdue University, USA.

PhD. Apak Kerem ALTINTOP, University of Florance, Italy.

PhD. Elena BOOTS, John Hopkins University, USA.

PhD. Vugar QAHRAMANOV, Rovira i Virgili University, Spain.

CONGRESS COORDINATORS

Baha Ahmet YILMAZ
Istanbul University, Turkey

Tuba FIRAT
Sui Generis Youth Group, Turkey

Zelal ADANMIŞ
Marmara University, Turkey

Apak Kerem ALTINTOP
Floransa Üniversitesi, İtalya

Büşra YİĞİT
Marmara University, Turkey

Bence SIMON
Kodolanyi Janos University, Hungary

ISCYA

3RD INTERNATIONAL

CONGRESS ON LIFE, SOCIAL, AND HEALTH SCIENCES IN A CHANGING WORLD

MEETING ID: 873 9313 2882

PASSWORD: 628907

ONLINE PARTICIPATION

NOVEMBER 13-14, 2021

09:30 A.M. | TURKEY LOCAL TIME (GMT +3)

<https://www.changingworldcongress.com/>

3RD INTERNATIONAL CONGRESS ON LIFE, SOCIAL, AND HEALTH SCIENCES IN A CHANGING WORLD PROGRAM

DAY 1 – NOVEMBER 13, 2021

November 13-14, 2021
Istanbul, TURKEY

CONGRESS PROGRAM
Online (with Video Conference) Presentation

Participant Countries:

Turkey, Azerbaijan, Austria, Spain, China, Kazakhstan, North Macedonia, Pakistan, India, Algeria,
Ethiopia, Libya, South Africa, Albania, Qatar, Iran, Kosovo.

Meeting ID: 873 9313 2882
Passcode: 628907

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- ❖ To be able to attend a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID “Meeting ID or Personal Link Name” and solidify the session.
- ❖ The Zoom application is free and no need to create an account.
- ❖ The Zoom application can be used without registration.
- ❖ The application works on tablets, phones and PCs.
- ❖ The participant must be connected to the session 5 minutes before the presentation time.
- ❖ All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- ❖ Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

Points to Take into Consideration - TECHNICAL INFORMATION

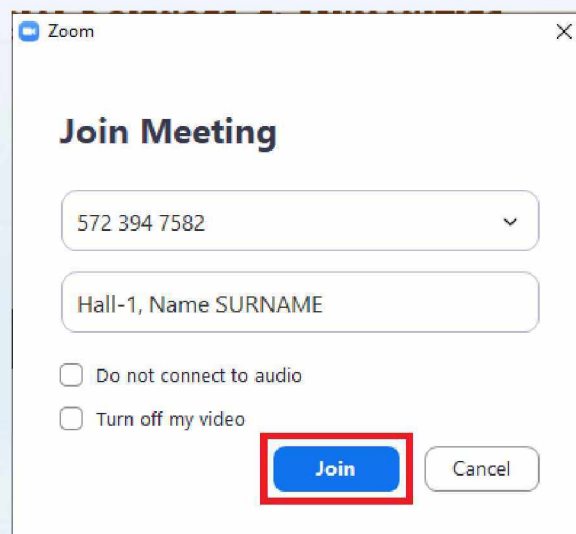
- ◆ Make sure your computer has a microphone and is working.
- ◆ You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- ◆ Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- ◆ Requests such as change of place and time will not be taken into consideration in the congress program.

*(All speakers required to be connected to the session 15 min before the session starts)
Moderator is responsible for ensuring the smooth running of the presentation, managing the group discussion and dynamics.*

Each presentation will take 10-15 minutes. There will be a question and answer session for 5 minutes after the presentation.

Before you login to Zoom please indicate your name_surname and HALL number:

exp. Hall-1, Name SURNAME

Zoom

Join Meeting

572 394 7582

Hall-1, Name SURNAME

Do not connect to audio

Turn off my video

Join Cancel

SESSION (1)- HALL (1)

Meeting ID: 873 9313 2882
Passcode: 628907

	13. 11.2021	Time: 10 ⁰⁰ -12 ⁰⁰ (Turkey Local time GMT+3)	MODERATOR: <i>Sinem Ayanođlu Tepekozcan</i>
	Authors	Affiliation	Topic title
10 ⁰⁰ -10 ¹⁵	İbrahim Balık	<i>Pamukkale University</i>	THE EDUCATIONAL ACTIVITIES IN ANATOLIA DURING THE SELJUK PERIOD
10 ¹⁵ -10 ³⁰	Dođukan Salih Kutlutürk Ayhan Orhan	<i>Kocaeli University</i>	REGIONAL DEVELOPMENT AND THE ROLE OF REGIONAL DEVELOPMENT AGENCIES IN TURKEY
10 ³⁰ -10 ⁴⁵	Sinem Ayanođlu Tepekozcan	<i>University of Yalova</i>	VOTING BEHAVIOUR IN REFERENDUMS: ROLE OF PARTIES, ELITES AND CAMPAIGNS
10 ⁴⁵ -11 ⁰⁰	Asuman Aysu Sebahat Sinem Özyurt Ökten	<i>İskenderun Technical University</i>	THE CREATION OF HISTORICAL AND CULTURAL TOURISM ROUTES, HATAY-ANTAKYA CASE
11 ⁰⁰ -11 ¹⁵	Işıl Şahin Taha Emre Çiftçi	<i>Ankara Hacı Bayram Veli University & Necmettin Erbakan University</i>	THE GLOBAL CLIMATE CRISIS AND ITS IMPACT ON TURKEY
11 ¹⁵ -11 ³⁰	Demet Bayru Hilal Çelik	<i>Halkbank & Beykent University</i>	EMOTIONAL INTELLIGENCE AND TEAMWORK IN ORGANIZATION
11 ³⁰ -11 ⁴⁵	Aşkın İnci Sökmen	<i>İstanbul Arel University</i>	GEOTECHNOLOGY AND NEW WORLD ORDER
11 ⁴⁵ -12 ⁰⁰	Girayalp Karakuş	<i>Amasya University</i>	HISTORY-PRODUCTION RELATIONALITY AND PHILANTHRO-CAPITALISM

SESSION (1)- HALL (2)

Meeting ID: 873 9313 2882
Passcode: 628907

	13. 11.2021	Time: 10 ⁰⁰ -11 ³⁰ (Turkey Local time GMT+3)	MODERATOR: Özerk Yavuz
	Authors	Affiliation	Topic title
10 ⁰⁰ -10 ¹⁵	Özerk Yavuz	<i>Halic University</i>	ANALYSING INTOXICATION CAUSED DEATHS IN UNITED STATES OF AMERICA WITH CLASSIFICATION AND CLUSTERING APPROACHES
10 ¹⁵ -10 ³⁰	Tamer Güzel Yasemin İşlek Oğuzhan Yıldız	<i>Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi</i>	INVESTIGATION OF THE COMPARATIVE EFFECT OF MICROCHANNELS OF DIFFERENT HYDRAULIC DIAMETER FRAMES AND SHAPES ON THE ELECTRICAL EFFICIENCY OF PHOTOVOLTAIC SOLAR CELLS
10 ³⁰ -10 ⁴⁵	Uğur Karahan	<i>TR MECHATRONICS R&D</i>	OBTAINING HARD ANODIZED COATINGS WITH HIGH HARDNESS AND COATING THICKNESS WITH DIFFERENT PARAMETERS
10 ⁴⁵ -11 ⁰⁰	Uğur Karahan	<i>TR MECHATRONICS R&D</i>	CYLINDRICAL MAGNETRON COATING AS AN ALTERNATIVE TO HARD CHROME PLATING
11 ⁰⁰ -11 ¹⁵	Handan Kulan	<i>Beykoz University</i>	THE IMPORTANCE OF GRID SEARCH TECHNIQUE WHEN PERFORMING PREDICTIVE ANALYTICS WITH GRADIENT INCREASE ALGORITHM
11 ¹⁵ -11 ³⁰	Melike Karakoç Hikmet Ortayattırmacı Mehmet Bağcı	<i>Tokat Gaziosmanpaşa University & Derya Arm Industry and Trade Limited Company & Konya Technical University</i>	THE EFFECT OF INNER BARREL SURFACE COATINGS ON THE MUZZLE VELOCITY

SESSION (1)- HALL (3)

Meeting ID: 873 9313 2882
Passcode: 628907

	13. 11.2021	Time: 10 ⁰⁰ -12 ⁰⁰ (Turkey Local time GMT+3)	MODERATOR: Gül Bülbul Maraş
	Authors	Affiliation	Topic title
10 ⁰⁰ -10 ¹⁵	Gül Bülbul Maraş Kadriye Turan	<i>İzmir Democracy University & Health Sciences University</i>	NURSING CARE IN BLOOM SYNDROME: A CASE REPORT
10 ¹⁵ -10 ³⁰	Erdoğan Özel Yılmaz Kaya	<i>Van Yüzüncü Yıl University & Siirt University</i>	DIAGNOSIS OF PARKINSON'S DISEASE USING NOISE CLEANING METHODS
10 ³⁰ -10 ⁴⁵	Erdoğan Özel Yılmaz Kaya	<i>Van Yüzüncü Yıl University & Siirt University</i>	DIAGNOSIS OF PARKINSON'S DISEASE USING STATISTIC METHODS
10 ⁴⁵ -11 ⁰⁰	Ozan Yılmaz Ramazan Dalmis Erdal Çelik	<i>Dokuz Eylul University & Yildirim Beyazıt University</i>	MATERIAL SELECTION AND PRODUCTION FROM DIFFERENT GROUP OF MATERIAL FOR THE NEUROSTIMULATOR
11 ⁰⁰ -11 ¹⁵	Ozan Yılmaz M. Faruk Ebeoğlu Ramazan Dalmis Tuncay Dikici	<i>Dokuz Eylul University</i>	THE EFFECT OF THE ETCHING SOLUTION TYPE ON ANODIC TiO ₂ PHOTOCATALYSIS
11 ¹⁵ -11 ³⁰	Yalçın Altunkaynak Günay Önal	<i>Batman University</i>	INVESTIGATION OF THE ELECTROCHEMICAL PROPERTIES OF THE ANTINEOPLASTIC DRUG VINDESINE WITH A GLASSY CARBON ELECTRODE
11 ³⁰ -11 ⁴⁵	Mehmet Can Babaoğlu Numan Bulut İpek Alemdaroğlu Gürbüz	<i>Hacettepe University</i>	INVESTIGATION OF CARE BURDEN AND STRESS SITUATIONS OF CAREGIVERS IN PEDIATRIC NEUROMUSCULAR DISEASES: A PILOT STUDY
11 ⁴⁵ -12 ⁰⁰	Selda Aydoğdu Nurcan Kapucu	<i>Kocaeli University</i>	IMMOBILIZATION OF <i>Candida antarctica</i> LIPASE ON BIONANOCOMPOSITE SUPPORT

SESSION (2)- HALL (1)

Meeting ID: 873 9313 2882
Passcode: 628907

	13. 11.2021	Time: 13 ⁰⁰ -15 ⁰⁰ (Turkey Local time GMT+3)	MODERATOR: Ömer Gökhan Ulum
	Authors	Affiliation	Topic title
13 ⁰⁰ -13 ¹⁵	Ömer Gökhan Ulum	<i>Mersin University</i>	ACADEMIC MOTIVATION OF PRE-SERVICE EFL TEACHERS DURING COVID-19
13 ¹⁵ -13 ³⁰	İlyas Kayaokay	<i>Munzur University</i>	FLEA IN TURKISH CULTURE AND LITERATURE AND TWO UNKNOWN POEMS BY AŞIK HASAN FROM KAYSERİ ABOUT THE FLEA EPIDEMIC
13 ³⁰ -13 ⁴⁵	İlyas Kayaokay	<i>Munzur University</i>	BEDRİ ÇARSANCAKLI FROM HARPUT ONE OF THE LAST REPRESENTATIVES OF THE DIVAN POETRY TRADITION AND HIS DIWANÇE
13 ⁴⁵ -14 ⁰⁰	İşıl Gamze Yıldız Nur Cebeci	<i>Trakya University</i>	THE USE OF ADVERTISEMENT TEXTS IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING CLASSES: SAMPLE TEXT ANALYSIS
14 ⁰⁰ -14 ¹⁵	Nur Cebeci İşıl Gamze Yıldız	<i>Trakya University</i>	THE VIEWS OF PROSPECTIVE TEACHERS DURING COVID-19 PERIOD
14 ¹⁵ -14 ³⁰	Selma Akol Göktaş	<i>Trakya University</i>	FREQUENCY AND COLLOCATION ANALYSIS OF DEICTIC WORDS "DORT" AND "HIER" IN DWDS CORPUS: A CORPUS LINGUISTIC RESEARCH
14 ³⁰ -14 ⁴⁵	Mutlu Aksoy	<i>Bayburt University</i>	A COMPARISON OF THE PHILOSOPHY OF EDUCATION SOCIAL STUDIES CURRICULUM IS BASED ON AND THE ONE SOCIAL STUDIES TEACHERS ADOPT
14 ⁴⁵ -15 ⁰⁰	Ahmed Badran	<i>Qatar University, Qatar</i>	ENERGY TRANSITION, CLIMATE CHANGE AND THE POTENTIALS FOR CLEAN ENERGY SYSTEMS IN THE GCC

SESSION (2)- HALL (2)

Meeting ID: 873 9313 2882
Passcode: 628907

	13. 11.2021	Time: 13 ⁰⁰ -14 ³⁰ (Turkey Local time GMT+3)	MODERATOR: Aysel Kızılkaya Namlı
	Authors	Affiliation	Topic title
13 ⁰⁰ -13 ¹⁵	Oktaş Alkuş	<i>Aksaray University</i>	A STEP TOWARDS GLOBAL STATE: METAVERSE
13 ¹⁵ -13 ³⁰	Mahmut Karatay	<i>Munzur University</i>	THE IMPORTANCE OF REPORTING ACCIDENTS IN PRE-SCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS IN ACCIDENTAL MANAGEMENT
13 ³⁰ -13 ⁴⁵	Mahmut Karatay	<i>Munzur University</i>	POVERTY AS ONE OF THE OBSTACLES TO THE USE OF THE RIGHT TO EDUCATION IN CHILDREN
13 ⁴⁵ -14 ⁰⁰	Merve Çetin Dağdelen	<i>Pamukkale University</i>	NATION-STATES AND NATIONAL ANTHEMS
14 ⁰⁰ -14 ¹⁵	Aysel Kızılkaya Namlı Seçkin Doğaner	<i>Fırat University</i> <i>Ankara University</i>	OPINIONS OF SPORTS SCIENCES FACULTY STUDENTS ON DISTANCE EDUCATION DURING THE PANDEMIC PROCESS
14 ¹⁵ -14 ³⁰	Seçkin Doğaner Aysel Kızılkaya Namlı	<i>Ankara University</i> <i>Fırat University</i>	THE IMPACT OF COVID-19 ON THE FITNESS INDUSTRY

3RD INTERNATIONAL CONGRESS ON LIFE, SOCIAL, AND HEALTH SCIENCES IN A CHANGING WORLD PROGRAM

DAY 2 – NOVEMBER 14, 2021

November 13-14, 2021
Istanbul, TURKEY

CONGRESS PROGRAM
Online (with Video Conference) Presentation

Participant Countries:

Turkey, Azerbaijan, Austria, Spain, China, Kazakhstan, North Macedonia, Pakistan, India, Algeria,
Ethiopia, Libya, South Africa, Albania, Qatar, Iran, Kosovo.

Meeting ID: 898 9790 8909
Passcode: 086946

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- ❖ To be able to attend a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID “Meeting ID or Personal Link Name” and solidify the session.
- ❖ The Zoom application is free and no need to create an account.
- ❖ The Zoom application can be used without registration.
- ❖ The application works on tablets, phones and PCs.
- ❖ The participant must be connected to the session 5 minutes before the presentation time.
- ❖ All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- ❖ Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

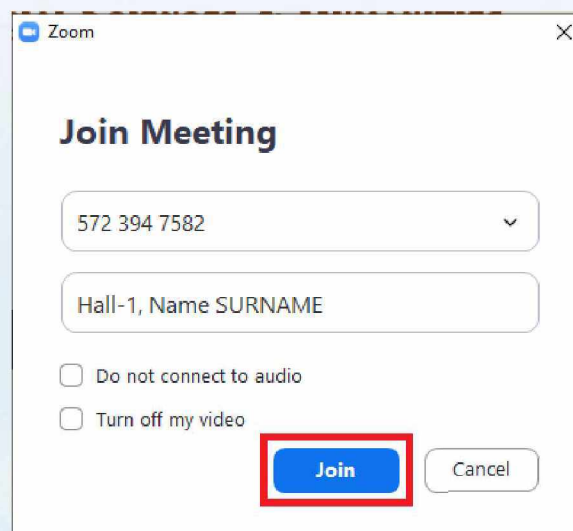
Points to Take into Consideration - TECHNICAL INFORMATION

- ◆ Make sure your computer has a microphone and is working.
- ◆ You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- ◆ Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- ◆ Requests such as change of place and time will not be taken into consideration in the congress program.

*(All speakers required to be connected to the session 15 min before the session starts)
Moderator is responsible for ensuring the smooth running of the presentation, managing the group discussion and dynamics.*

Each presentation will take 10-15 minutes. There will be a question and answer session for 5 minutes after the presentation.

Before you login to Zoom please indicate your name_surname and HALL number:
exp. Hall-1, Name SURNAME

Zoom

Join Meeting

572 394 7582

Hall-1, Name SURNAME

Do not connect to audio

Turn off my video

Join Cancel

SESSION (1)- HALL (1)

Meeting ID: 898 9790 8909

Passcode: 086946

TURKEY LOCAL TIME	YOUR LOCAL TIME	14. 11. 2021	Time: 10 ⁰⁰ -12 ⁰⁰ (Turkey Local time GMT+3)	MODERATOR: Ayşe Muhtarogullari
		Authors	Affiliation	Topic title
10 ⁰⁰ -10 ¹⁵	India Local Time 12:30	Rituraj Basumatary	Tata Institute of Social Sciences, India	ETHNIC MATERIAL CULTURE OF THE BODO TRIBE OF ASSAM STATE OF NORTH EASTERN REGION OF INDIA WITH A SPECIAL REFERENCE TO CULTIVATION
10 ¹⁵ -10 ³⁰	North Macedonia Local Time 8:15	Teuta Iljazi	Universiteti i Tetovës, North Macedonia	STUDENT'S OPINION ABOUT ONLINE TEACHING DURING THE COVID-19 PANDEMIC
10 ³⁰ -10 ⁴⁵	Libya Local Time 9:30	Hisham Mohammed Shniba Abduelmonem Abdallah Ghowil	Tripoli University, Libya	THE EVALUATION OF FACTORS AFFECTING THE LEVEL OF COMPUTERS' USAGE BY TEACHERS IN CLASSROOMS (HIGH EDUCATION SYSTEM IN LIBYA
10 ⁴⁵ -11 ⁰⁰	Ethiopia Local Time 10:45	Awol Ali	Hawassa University, Ethiopia	ETHNIC FEDERALISM IN POST 1991 ETHIOPIA: AN EMPIRICAL ASSESSMENT
11 ⁰⁰ -11 ¹⁵	Ethiopia Local Time 11:00	Awol Ali	Hawassa University, Ethiopia	HYDRO-POLITICS IN THE MIDDLE EAST AND AFRICA: THREE RIVER BASINS, THREE NARRATIVES
11 ¹⁵ -11 ³⁰	Girne Local Time 10:15	Ayşe Muhtarogullari	Girne American University	KIRMIZI ODA: REAL OR FICTION
11 ³⁰ -11 ⁴⁵	Kazakhstan Local Time 14:30	Айжан Рысалдиева	International Educational Corporation, Kazakhstan	PREVENTIVE FUNCTIONS OF CRIMINAL PENALTIES IN THE LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
11 ⁴⁵ -12 ⁰⁰	Algeria Local Time 9:45	Pr BADI BOUKEMIDJA Nadjiba	University of Algiers 1, Algeria	THE EQUITABLE DISTRIBUTION OF COVID VACCINE: IS THE LEGAL GUARANTEE SUFFICIENT?

SESSION (1)- HALL (2)

Meeting ID: 898 9790 8909

Passcode: 086946

TURKEY LOCAL TIME	YOUR LOCAL TIME	14. 11. 2021	Time: 10 ⁰⁰ -12 ¹⁵ (Turkey Local time GMT+3)	MODERATOR: Zenepe Dafku
		Authors	Affiliation	Topic title
10 ⁰⁰ -10 ¹⁵	Albania Local Time 08:00	Valbona NDREPEPAJ Kamil Ufuk BİLGİN	- <i>University of Tirana, Albania</i> - <i>Ankara Hacı Bayram Veli University, Turkey</i>	THE TECHNIQUES OF EMPLOYEE DEVELOPMENT USED IN THE ALBANIAN PENITENTIARY SYSTEM INSTITUTIONS
10 ¹⁵ -10 ³⁰	Azerbaijan Local Time 11:15	Vaskhanim Orujova	<i>Baku State University, Azerbaijan</i>	DEMOGRAPHIC INDICATORS OF COVID-19
10 ³⁰ -10 ⁴⁵	Albania Local Time 8:30	Jaser Shini Zenepe Dafku	<i>Agricultural University of Tirana, Albania</i>	UTILIZATION OF MINING ACTIVITY FOR A SUSTAINABLE DEVELOPMENT CASE STUDY: NORTH-NORTHEAST-BULQIZA REGION
10 ⁴⁵ -11 ⁰⁰	Algeria Local Time 8:45	Chems Eddine BOUKHEDIMI	<i>University of Tizi Ouzou, Algeria</i>	THE MEASURE OF THE COMPETITIVENESS BETWEEN THE GREATEST TURKISH COMPANIES BY THE USE OF ONE SAMPLE T-TEST
11 ⁰⁰ -11 ¹⁵	Algeria Local Time 9:00	Chems Eddine BOUKHEDIMI	<i>University of Tizi Ouzou, Algeria</i>	PANDEMIC OF COVID-19 ON RENEWABLE ENERGY SECTOR: AN OPPORTUNITY OR THREAT?
11 ¹⁵ -11 ³⁰	Iran Local Time 11:45	Hamid Rahnavard	<i>University of Tehran, Iran</i>	COVID-19, NATIONAL SECURITY AND CHALLENGE OF UNIVERSAL ORDER
11 ³⁰ -11 ⁴⁵	Iran Local Time 12:00	Hamid Rahnavard	<i>University of Tehran, Iran</i>	THE COVID-19 AND THE REDUCTION OF SOCIAL CAPITAL
11 ⁴⁵ -12 ⁰⁰	North Macedonia Local Time 9:45	Hyreme Gurra Denisa Hakipi	<i>State University of Tetova, North Macedonia</i>	MORALITY VALUES IN 'THE SCARLET LETTER' BY NATHANIEL HAWTHORNE AND 'NATA ME HËNË' BY ISMAIL KADARE
12:00-12:15	Spain Local Time 10:00	Vugar Gahramanov	<i>Rovira i Virgili University, Spain</i>	THE EFFECTS OF COVID-19 PANDEMIC IN TOURISM INDUSTRY

SESSION (1)- HALL (3)

Meeting ID: 898 9790 8909

Passcode: 086946

TURKEY LOCAL TIME	YOUR LOCAL TIME	14. 11. 2021	Time: 10 ⁰⁰ -12 ⁰⁰ (Turkey Local time GMT+3)	MODERATOR: Hatice Banu KESKİNKAYA
		Authors	Affiliation	Topic title
10 ⁰⁰ -10 ¹⁵	-	Hatice Banu KESKİNKAYA Erdoğan GÜNEŞ Emine Şükran OKUDAN Cengiz AKKÖZ	<i>Selcuk University & Akdeniz University, Turkey</i>	ASSESSMENT OF ANTIMICROBIAL EFFECT OF ULVA RIGIDA (C.AGARDH 1823) AGAINST SOME SELECTED PATHOGENS
10 ¹⁵ -10 ³⁰	-	Arzu ALAN	<i>Ankara Yıldırım Beyazıt University, Turkey</i>	INFLUENCE OF SCANNING AND RECONSTRUCTION PROPERTIES ON THE ACCURACY OF LINEAR MEASUREMENTS IN IMAGES OF CBCT
10 ³⁰ -10 ⁴⁵	Libya Local Time 9:30	Ahmed Atia Malath Gismallah Esra Almogadmi	<i>University of Tripoli, Libya</i>	INFLUENCE OF MEDICAL REPRESENTATIVES ON PRESCRIBING PRACTICES IN TRIPOLI
10 ⁴⁵ -11 ⁰⁰	Libya Local Time 9:45	Eman Elmahjoubi Fathia Almani	<i>University of Tripoli, Libya</i>	COMMUNITY KNOWLEDGE, ATTITUDE AND PREVENTION PRACTICES TOWARDS COVID- 19 IN TRIPOLI, LIBYA; A YEAR OF COVID-19 OUT-BREAK
11 ⁰⁰ -11 ¹⁵	Pakistan Local Time 13:00	Aamir Ramzan Ikram Din Ujjan Kiran Aamir	<i>Liaquat University of Medical & Health Sciences Jamshoro, Pakistan</i>	MOLECULAR CHARACTERIZATION OF FLT3 MUTATION IN ACUTE LEUKEMIA
11 ¹⁵ -11 ³⁰	China Local Time 16:15	Abduh Murshed	<i>Shanghai Tenth People's Hospital of Tongji University, China</i>	DETERMINATION OF OPTIMAL CUT-OFF VALUE OF ANTI DS- DNA ELISA IN THE DIAGNOSIS OF SYSTEMIC LUPUS ERYTHEMATOSUS (SLE)
11 ³⁰ -11 ⁴⁵	Algeria Local Time 9:30	DJIHAD Nadjet OUKIL Naima	<i>A. Mira University, Algeria</i>	MICROENCAPSULATION BY COMPLEX COACERVATION AS A TOOL TO PROTECT CITRUS LEMON(EUREKA) ESSENTIAL OIL FROM THE ENVIRONMENTAL CONDITIONS
11 ⁴⁵ -12 ⁰⁰	Algeria Local Time 9:45	Sara oumenoune TEBBI Debbache-benaïada Nadjet	<i>Université Abderrahmane Mira de Bejaia, Algeria</i>	ECO-EXTRACTION, CHARACTERIZATION AND BIOLOGICAL ACTIVITIES OF WILD ALGERIAN PLANTS POLYSACCHARIDES

SESSION (2)- HALL (1)

Meeting ID: 898 9790 8909
Passcode: 086946

TURKEY LOCAL TIME	YOUR LOCAL TIME	14. 11.2021	Time: 13 ⁰⁰ -15 ⁰⁰ (Turkey Local time GMT+3)	MODERATOR: M. Prakash
		Authors	Affiliation	Topic title
13 ⁰⁰ -13 ¹⁵	Algeria Local Time 11:00	SALEMI Meriam METROUH AMIR Hassiba	<i>Université de Bejaia, Algeria</i>	STUDY THE EFFECTS OF MICROWAVE'S EXTRACTION PARAMETERS ON TOTAL PHENOLIC COMPOUNDS AND ANTIOXIDANT CAPACITY FROM HAMMADA SCOPARIA
13 ¹⁵ -13 ³⁰	India Local Time 15:45	G.Girishkumar	<i>Government Polytechnic College, India</i>	FUZZY APPROACH BASED BLACK HOLE ATTACK DETECTING ROUTING IN MANET
13 ³⁰ -13 ⁴⁵	India Local Time 16:00	M. Prakash G. Sathiya narayanan B. Sunilkumar	<i>Annamalai University, India</i>	SEED HARDENING-A SIMPLE TOOL FOR CLIMATE RESILIENT AGRICULTURE
13 ⁴⁵ -14 ⁰⁰	India Local Time 16:15	Uthirakumar Devaraj Tamilarasan Shanmugasundaram Elumalai Balamurugan	<i>Annamalai University, India</i>	GLUTAMATE REVERSES THE EFFECTS OF SLEEP DEPRIVATION ON BIOCHEMICAL PARAMETERS, BRAIN HISTOLOGY, AND BEHAVIOR IN ADULT ZEBRAFISH
14 ⁰⁰ -14 ¹⁵	Ethiopia Local Time 14:00	Gizachew Diga Milki	<i>Jimma University, Ethiopia</i>	MAGNETORHEOLOGICAL AND FERROFLUIDS AS SMART MATERIALS, A PROSPECT FOR MEDICAL AND TECHNOLOGICAL APPLICATIONS
14 ¹⁵ -14 ³⁰	Algeria Local Time 12:15	HAMITRI-GUERFI Fatiha	<i>Université de Bejaia d'Alger, Algeria</i>	LA QUALITE ET LES BIENFAITS DE L'HUILE D'OLIVE VIS -A-VIS L'EVOLUTION DU CONDITIONNEMENT DANS UN MONDE EN MUTATION
14 ³⁰ -14 ⁴⁵	Algeria Local Time 12:30 China Local Time 19:30	Messaouda LAMRAOUI Imane LAMRAOUI Farid BOUKHALFA Naima SAHRAOUI	<i>Université de Bejaia , Algeria & Chinese Academy of Agricultural Sciences, China & Université Saad Dahlab de Blida, Algeria</i>	EFFECT OF FEEDING SYSTEMS ON PHYSIOLOGICAL AND HEMATOLOGICAL PARAMETERS OF ALGERIAN ONE HUMPED CAMELS (CAMELUS DROMEDARIES)
14 ⁴⁵ -15 ⁰⁰	Algeria Local Time 12:45	Nedjma Lahmar Mokhtar Djehiche	<i>University of Mohamed Boudiaf at M'Sila</i>	OXIDATION OF RHODAMINE B BY UNACTIVATED PERSULFATE

SESSION (2)- HALL (2)

Meeting ID: 898 9790 8909

Passcode: 086946

TURKEY LOCAL TIME	YOUR LOCAL TIME	14. 11.2021	Time: 13 ⁰⁰ -15 ⁰⁰ (Turkey Local time GMT+3)	MODERATOR: M.Kavaskar
		Authors	Affiliation	Topic title
13 ⁰⁰ -13 ¹⁵	India Local Time 15:30	M.Kavaskar	<i>Annamalai University, India</i>	STRENGTHENING THE COMMUNITIES THROUGH SELF HELP GROUPS - A CRITICAL ANALYSIS
13 ¹⁵ -13 ³⁰	Algeria Local Time 11:15	Sarah Hamid Naima Oukil Katia Djenadi	<i>Université Abderrahmane Mira de Bejaia, Algeria & University of Akli Mohand Oulhadj, Algeria</i>	THE IMPACT OF INTRODUCING NANO/MICROENCAPSULATED BIOACTIVES AS FUNCTIONAL FOOD INGREDIENTS
13 ³⁰ -13 ⁴⁵	Pakistan Local Time 15:30	Sabahat Wazuha Mubshra Rehman Muhammad Rizwan Tariq Shinawar Waseem Ali Sajid Ali Muhammad Shafiq Moazzam Anees	<i>University of the Punjab, Pakistan</i>	COMPARATIVE ASSESSMENT OF CONSUMER'S BEHAVIOR TOWARDS RAW MILK AND PACKED MILK
13 ⁴⁵ -14 ⁰⁰	Pakistan Local Time 15:45	Kanza Saleem Mubshra Rehman Muhammad Rizwan Tariq Shinawar Waseem Ali Sajid Ali Muhammad Shafiq	<i>University of the Punjab, Pakistan</i>	TREND IN CONSUMER GRATIFICATION TOWARDS FAST-FOOD INDUSTRY: A CROSS-SECTIONAL STUDY
14 ⁰⁰ -14 ¹⁵	Kazakhstan Local Time 17:00	Ainur Zheldybayeva Aigerim Tursynbek Zarina Shakhieva	<i>Almaty Technological University, Kazakhstan</i>	RESEARCH ON THE USE AND SAFETY OF PECTIN SUBSTANCES OBTAINED FROM VEGETABLE RAW MATERIALS IN BREAD PRODUCTION
14 ¹⁵ -14 ³⁰	Austria Local Time 12:15	Rina DEMJAHA	<i>Medical School of Graz, Austria</i>	KOSOVO HEALTH POLICIES DURING COVID-19 PROCESS
14 ³⁰ -14 ⁴⁵	Austria Local Time 12:30	Rina DEMJAHA	<i>Medical School of Graz, Austria</i>	RARE DISEASES: A GLOBAL PERSPECTIVE
14 ⁴⁵ -15 ⁰⁰	Kosovo Local Time 12:45	Ebru JILTA	<i>Financial Institutions Development at BKT</i>	OTTOMAN / TURKISH IMAGE IN KOSOVO: THE EXAMPLE OF HISTORY TEXTBOOKS

CONTENTS

VOTING BEHAVIOUR IN REFERENDUMS: ROLE OF PARTIES, ELITES AND CAMPAIGNS	5
THE IMPORTANCE OF REPORTING ACCIDENTS IN PRE-SCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS IN ACCIDENTAL MANAGEMENT	6
OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINDA GERÇEKLEŞEN KAZALARI RAPORLAMANIN KAZA YÖNETİMİ AÇISINDAN ÖNEMİ	6
POVERTY AS ONE OF THE OBSTACLES TO THE USE OF THE RIGHT TO EDUCATION IN CHILDREN	11
ÇOCUKLARDA EĞİTİM HAKKININ KULLANILMASI ÖNÜNDEKİ ENGELLERDEN BİRİ OLARAK YOKSULLUK	11
IMMOBILIZATION OF <i>Candida antarctica</i> LIPASE ON BIONANOCOMPOSITE SUPPORT	18
BIYONANOKOMPOZİT DESTEĞE <i>Candida antarctica</i> LİPAZININ TUTUKLANMASI	19
INVESTIGATION OF THE COMPARATIVE EFFECT OF MICROCHANNELS OF DIFFERENT HYDRAULIC DIAMETER FRAMES AND SHAPES ON THE ELECTRICAL EFFICIENCY OF PHOTOVOLTAIC SOLAR CELLS	25
NEW WORLD ORDER AND GEOTECHNOLOGY	32
JEOTEKNOLOJİ VE YENİ DÜNYA DÜZENİ	33
THE CREATION OF HISTORICAL AND CULTURAL TOURISM ROUTES, HATAY-ANTAKYA CASE	34
TARİHİ VE KÜLTÜREL TURİZM ROTALARININ OLUŞTURULMASI, HATAY-ANTAKYA ÖRNEĞİ	34
ACADEMIC MOTIVATION OF PRE-SERVICE EFL TEACHERS DURING COVID-19	44
INFLUENCE OF SCANNING AND RECONSTRUCTION PROPERTIES ON THE ACCURACY OF LINEAR MEASUREMENTS IN IMAGES OF CBCT	48
İŞİNLAMA VE REKONSTRÜKSİYON ÖZELLİKLERİNİN KİBT GÖRÜNTÜLERİNDE LINEER ÖLÇÜM DOĞRULUĞUNDAKİ ETKİSİ	48
OBTAINING HARD ANODIZED COATINGS WITH HIGH HARDNESS AND COATING THICKNESS WITH DIFFERENT PARAMETERS	50
CYLINDRICAL MAGNETRON COATING AS AN ALTERNATIVE TO HARD CHROME PLATING	51
SELÇUKLULAR DÖNEMİNDE ANADOLU'DA EĞİTİM FAALİYETLERİNİN BAŞLAMASI	52
THE EDUCATIONAL ACTIVITIES IN ANATOLIA DURING THE SELJUK PERIOD	52
NURSING CARE IN BLOOM SYNDROME: A CASE REPORT	64
ASSESSMENT OF ANTIMICROBIAL EFFECT OF <i>ULVA RIGIDA</i> (C.AGARDH 1823) AGAINST SOME SELECTED PATHOGENS	72
REGIONAL DEVELOPMENT AND THE ROLE OF REGIONAL DEVELOPMENT AGENCIES IN TURKEY	80
ANALYSING INTOXICATION CAUSED DEATHS IN UNITED STATES OF AMERICA WITH CLASSIFICATION AND CLUSTERING APPROACHES	81

3. INTERNATIONAL CONGRESS
ON LIFE, SOCIAL, AND HEALTH SCIENCES IN A CHANGING WORLD
NOVEMBER 13-14, 2021

BEDRİ ÇARSANCAKLI (1888-1972) FROM HARPUR ONE OF THE LAST REPRESENTATIVES OF THE DIVAN POETRY TRADITION	96
DİVAN ŞİİRİ GELENEĞİNİN SON HALKALARINDAN HARPURLU BEDRİ ÇARSANCAKLI (1888-1972).....	96
FLEA IN TURKISH CULTURE AND LITERATURE AND TWO UNKNOWN POEMS BY AŞIK HASAN FROM KAYSERİ ABOUT THE FLEA EPIDEMIC	111
TÜRK KÜLTÜR VE EDEBİYATINDA PİRE VE KAYSERİLİ ÂŞIK HASAN RÜŞDÎ'NİN PİRE SALGININA DAİR BİLİNMEYEN İKİ MANZUMESİ	111
INVESTIGATION OF THE ELECTROCHEMICAL PROPERTIES OF THE ANTINEOPLASTIC DRUG VINDESINE WITH A GLASSY CARBON ELECTRODE.....	129
REKLAM METİNLERİNİN YABANCI DİL SINIFLARINDA KULLANILMASI: METİN İNCELEMESİ ÖRNEĞİ	131
THE USE OF ADVERTISEMENT TEXTS IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING CLASSES: SAMPLE TEXT ANALYSIS	131
COVID-19 SÜRECİNDE ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖRÜŞLERİ	140
THE VIEWS OF PROSPECTIVE TEACHERS DURING COVID-19 PERIOD	140
INVESTIGATION OF CARE BURDEN AND STRESS SITUATIONS OF CAREGIVERS IN PEDIATRIC NEUROMUSCULAR DISEASES: A PILOT STUDY	149
PEDİATRİK NÖROMUSKÜLER HASTALIKLARDA BAKIM VERENLERİN BAKIM YÜKÜ İLE STRES DURUMLARININ ARAŞTIRILMASI: PİLOT ÇALIŞMA.....	151
KÜRESEL DEVLETE DOĞRU BİR ADIM: METAVERSE.....	153
A STEP TOWARDS GLOBAL STATE: METAVERSE	153
THE GLOBAL CLIMATE CRISIS AND ITS IMPACT ON TURKEY	162
KIRMIZI ODA: REAL OR FICTION	163
KIRMIZI ODA: GERÇEK VEYA KURMACA	163
FREQUENCY AND COLLOCATION ANALYSIS OF DEICTIC WORDS “DORT” AND “HIER” IN DWDS CORPUS: A CORPUS LINGUISTIC RESEARCH.....	164
“DORT” VE “HIER” GÖSTERİM KELİMELERİNİN DWDS DERLEMİNDE SIKLIK VE EŞ DİZİM ANALİZİ: DERLEM DİLBİLİMSEL BİR ARAŞTIRMA.....	164
THE IMPORTANCE OF GRID SEARCH TECHNIQUE WHEN PERFORMING PREDICTIVE ANALYTICS WITH GRADIENT INCREASE ALGORITHM	173
GRADYAN ARTIŞ ALGORİTMASI İLE TAHMİNE DAYALI ANALİTİK YAPARKEN IZGARA ARAMASI TEKNİĞİNİN ÖNEMİ	173
DUYGUSAL ZEKÂ VE ÖRGÜTLERDE TAKIM ÇALIŞMASI.....	175
EMOTIONAL INTELLIGENCE AND TEAMWORK IN ORGANIZATION	175
THE EFFECT OF INNER BARREL SURFACE COATINGS ON THE MUZZLE VELOCITY ...	187
ULUS-DEVLETLER VE MİLLİ MARŞLAR	195
NATION-STATES AND NATIONAL ANTHEMS	195
DIAGNOSIS OF PARKINSON'S DISEASE USING NOISE CLEANING METHODS.....	201
DIAGNOSIS OF PARKINSON'S DISEASE USING STATISIC METHODS	202

3. INTERNATIONAL CONGRESS
ON LIFE, SOCIAL, AND HEALTH SCIENCES IN A CHANGING WORLD
NOVEMBER 13-14, 2021

A COMPARISON OF THE PHILOSOPHY OF EDUCATION SOCIAL STUDIES CURRICULUM IS BASED ON AND THE ONE SOCIAL STUDIES TEACHERS ADOPT	203
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMININ DAYANDIĞI EĞİTİM FELSEFESİ İLE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN BENİMSEDİKLERİ EĞİTİM FELSEFESİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	203
TARİH-ÜRETİM İLİŞKİSELLİĞİ VE FİLANTRO-KAPİTALİZM	204
HISTORY-PRODUCTION RELATIONALITY AND PHILANTHRO-CAPITALISM	204
THE IMPACT OF CLIMATE CHANGE ON MARITIME TRANSPORTATION	215
OPINIONS OF SPORTS SCIENCES FACULTY STUDENTS ON DISTANCE EDUCATION DURING THE PANDEMIC PROCESS	216
THE IMPACT OF COVID-19 ON THE FITNESS INDUSTRY	224
THE EFFECT OF THE ETCHING SOLUTION TYPE ON ANODIC TiO ₂ PHOTOCATALYSIS	232
MATERIAL SELECTION AND PRODUCTION FROM DIFFERENT GROUP OF MATERIAL FOR THE NEUROSTIMULATOR	238
THE TECHNIQUES OF EMPLOYEE DEVELOPMENT	247
USED IN THE ALBANIAN PENITENTIARY SYSTEM INSTITUTIONS	247
ETHNIC FEDERALISM IN POST 1991 ETHIOPIA: AN EMPIRICAL ASSESSMENT	255
HYDRO-POLITICS IN THE MIDDLE EAST AND AFRICA: THREE RIVER BASINS, THREE NARRATIVES	272
INFLUENCE OF MEDICAL REPRESENTATIVES ON PRESCRIBING PRACTICES IN TRIPOLI	288
ETHNIC MATERIAL CULTURE OF THE BODO TRIBE OF ASSAM STATE OF NORTH EASTERN REGION OF INDIA WITH A SPECIAL REFERENCE TO CULTIVATION	289
STUDENT'S OPINION ABOUT ONLINE TEACHING DURING THE COVID-19 PANDEMIC	297
THE EVALUATION OF FACTORS AFFECTING THE LEVEL OF COMPUTERS' USAGE BY TEACHERS IN CLASSROOMS (HIGH EDUCATION SYSTEM IN LIBYA)	298
FUZZY APPROACH BASED BLACK HOLE ATTACK DETECTING ROUTING IN MANET..	299
SEED HARDENING-A SIMPLE TOOL FOR CLIMATE RESILIENT AGRICULTURE	308
MICROENCAPSULATION BY COMPLEX COACERVATION AS A TOOL TO PROTECT CITRUS LEMON(EUREKA) ESSENTIAL OIL FROM THE ENVIRONMENTAL CONDITIONS	315
ECO-EXTRACTION, CHARACTERIZATION AND BIOLOGICAL ACTIVITIES OF WILD ALGERIAN PLANTS POLYSACCHARIDES	316
EFFECT OF FEEDING SYSTEMS ON PHYSIOLOGICAL AND HEMATOLOGICAL PARAMETERS OF ALGERIAN ONE HUMPED CAMELS (CAMELUS DROMEDARIES)	317
PREVENTIVE FUNCTIONS OF CRIMINAL PENALTIES IN THE LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN	318
STUDY THE EFFECTS OF MICROWAVE'S EXTRACTION PARAMETERS ON TOTAL PHENOLIC COMPOUNDS AND ANTIOXIDANT CAPACITY FROM HAMMADA SCOPARIA	321
OXIDATION OF RHODAMINE B BY UNACTIVATED PERSULFATE	322

3. INTERNATIONAL CONGRESS
ON LIFE, SOCIAL, AND HEALTH SCIENCES IN A CHANGING WORLD
NOVEMBER 13-14, 2021

STRENGTHENING THE COMMUNITIES THROUGH SELF HELP GROUPS - A CRITICAL ANALYSIS	333
THE IMPACT OF INTRODUCING NANO/MICROENCAPSULATED BIOACTIVES AS FUNCTIONAL FOOD INGREDIENTS	334
COMMUNITY KNOWLEDGE, ATTITUDE AND PREVENTION PRACTICES TOWARDS COVID-19 IN TRIPOLI, LIBYA; A YEAR OF COVID-19 OUT-BREAK	335
MORALITY VALUES IN ‘THE SCARLET LETTER’ BY NATHANIEL HAWTHORNE AND ‘NATA ME HËNË’ BY ISMAIL KADARE	347
COMPARATIVE ASSESSMENT OF CONSUMER’S BEHAVIOR TOWARDS RAW MILK AND PACKED MILK	348
TREND IN CONSUMER GRATIFICATION TOWARDS FAST-FOOD INDUSTRY: A CROSS-SECTIONAL STUDY	355
ENERGY TRANSITION, CLIMATE CHANGE POLICIES AND THE POTENTIALS FOR CLEAN ENERGY SYSTEMS IN THE GCC	362
ANALYZING ENERGY AND CLIMATE CHANGE POLICIES IN THE GCC: METHODOLOGICAL THOUGHTS	365
MOLECULAR CHARACTERIZATION OF FLT3 MUTATION IN ACUTE LEUKEMIA	373
RESEARCH ON THE USE AND SAFETY OF PECTIN SUBSTANCES OBTAINED FROM VEGETABLE RAW MATERIALS IN BREAD PRODUCTION	374
THE MEASURE OF THE COMPETITIVENESS BETWEEN THE GREATEST TURKISH COMPANIES BY THE USE OF ONE SAMPLE T-TEST	375
PANDEMIC OF COVID-19 ON RENEWABLE ENERGY SECTOR: AN OPPORTUNITY OR THREAT?	376
LA QUALITE ET LES BIENFAITS DE L’HUILE D’OLIVE VIS -A-VIS L’EVOLUTION DU CONDITIONNEMENT DANS UN MONDE EN MUTATION	390
MAGNETORHEOLOGICAL AND FERROFLUIDS AS SMART MATERIALS, A PROSPECT FOR MEDICAL AND TECHNOLOGICAL APPLICATIONS	391
THE EQUITABLE DISTRIBUTION OF COVID VACCINE: IS THE LEGAL GUARANTEE SUFFICIENT ?	392
THE EFFECTS OF COVID-19 PANDEMIC IN TOURISM INDUSTRY	393
GLUTAMATE REVERSES THE EFFECTS OF SLEEP DEPRIVATION ON BIOCHEMICAL PARAMETERS, BRAIN HISTOLOGY, AND BEHAVIOR IN ADULT ZEBRAFISH	394
OTTOMAN / TURKISH IMAGE IN KOSOVO: THE EXAMPLE OF HISTORY TEXTBOOKS	395
KOSOVO HEALTH POLICIES DURING COVID-19 PROCESS	396
RARE DISEASES: A GLOBAL PERSPECTIVE	397
DEMOGRAPHIC INDICATORS OF COVID-19	398
COVID-19'UN DEMOGRAFIK GÖSTERGELERI	398
COVID-19, NATIONAL SECURITY AND CHALLENGE OF UNIVERSAL ORDER	404
THE COVID-19 AND THE REDUCTION OF SOCIAL CAPITAL	409
DETERMINATION OF OPTIMAL CUT-OFF VALUE OF ANTI DS-DNA ELISA IN THE DIAGNOSIS OF SYSTEMIC LUPUS ERYTHEMATOSUS (SLE)	412

**FLEA IN TURKISH CULTURE AND LITERATURE AND TWO UNKNOWN POEMS BY
AŞIK HASAN FROM KAYSERİ ABOUT THE FLEA EPIDEMIC**

Araş. Gör. İlyas KAYAOKAY⁶

*Munzur University, Faculty of Literature, Department of Old Turkish Literature.,
ORCID Code: 0000-0001-8544-2307*

ABSTRACT

Mecmua and cönks are among the most important written sources for unknown poets and their poems. An important conk containing the poems of folk poets is registered in the Ankara National Library with the place number 06 Mil Yz Cönk 131. In this paper, two poems about fleas written in syllabic measure, located between leaves 13a-14b, will be introduced in this cönk, which is registered with the 77-page rika font. First of all, it was determined who the poet's pseudonym Rüşdî was and it was understood that the mentioned poet had unknown poems. It is highly probable that the author is Hasan Rüşdî, one of the 27 poets with the pseudonym Rüşdî, known in Turkish literature. Because the poet's being a minstrel from Kayseri and knowing that he passed away in 1900 brings him to the forefront among the current Rüşdî. The poet wrote a nine-part epic titled "destân-ı berâgus" with the redif of "fleas" and a ghazal of nine couplets with the redif of "flea" about the flea epidemic that took place in Molu, his hometown of Kayseri, in H. 1282 / M. 1865-1866. In these poems, Rüşdî has been a mirror to his period by humorously telling how the flea epidemic affects the society and life. In our study, first of all, detached poems written about fleas in our literature will be introduced by contacting the place of fleas in Turkish culture and literature. Then, with the analysis of form and content of Hasan Rüşdî's two poems on this theme, it will be transferred from the Arabic letters to the Latin alphabet.

Keywords: Rüşdî, folk poetry, conk, journal, flea, epidemic.

**TÜRK KÜLTÜR VE EDEBİYATINDA PİRE VE KAYSERİLİ ÂŞIK HASAN RÜŞDÎ'NİN
PİRE SALGININA DAİR BİLİNMEYEN İKİ MANZUMESİ**

ÖZET

Mecmua ve cönkler, bilinmeyen şairler ve manzumeleri için en önemli yazılı kaynakların başında gelmektedir. Halk şairlerin şiirlerini muhtevî önemli bir cönk de Ankara Millî Kütüphane'de 06 Mil Yz Cönk 131 yer numarasıyla kayıtlıdır. Bu bildiride 77 yapraklık rika hatlı bu cönkte 13a-14b varakları arasında yer alan ve pireler hakkında heceyle yazılmış iki manzumenin tanıtımı yapılacaktır. Öncelikle şairin mahlası olan Rüşdî'nin kim olduğu tespit edilmiş ve mezkûr şairin bilinmeyen şiirleri olduğu anlaşılmıştır. Anılan edebî şahsiyetin, Türk edebiyatında bilinen 27 Rüşdî mahlaslı şairden Hasan Rüşdî olması kuvvetle muhtemeldir. Zira şairin Kayserili bir âşık olması ve 1900 yılında vefat ettiğinin bilinmesi, mevcut Rüşdîler içinde onu ön plana çıkarmaktadır. Şair, memleketi Kayseri'ye bağlı Molu'da H. 1282/ M. 1865-1866 vuku bulan pire salgını hakkında "pireler" redifli dokuz kıtalık "destân-ı berâgûs" başlıklı bir destan ve "pire" redifli yine hece ölçüsüyle dokuz beyitlik bir gazel yazmıştır. Rüşdî bu manzumelerinde pire salgınının toplumu ve hayatı nasıl etkilediğini mizahî bir dille anlatarak dönemine ayna tutmuştur. Çalışmamızda öncelikle Türk kültür ve edebiyatında pirenin yerine temas edilerek edebiyatımızdaki bu haşareler hakkında yazılmış müstakil manzumeler tanıtılacaktır. Ardından Hasan Rüşdî'nin bu temadaki iki manzumesinin şekil ve muhteva incelemesiyle Arap harflerinden Latin alfabesine aktarımı yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Rüşdî, halk şiiri, cönk, mecmua, pire, salgın.

⁶ Çalışmamı okumak suretiyle katkıda bulunan Sayın M. Sabri KOZ Beye, Prof. Dr. Mehmet Fatih KÖKSAL ve Prof. Dr. Âdem CEYHAN Hocama çok teşekkür ediyorum.

GİRİŞ

İnsanda ve memelilerde asalak yaşayan bir böcek (Meydan Larousse, Tarihsiz: 102) olarak bilinen pire, “Siphonaptera takımını oluşturan kanatsız, küçük, kan emici 1.600 dolayında böcek türüne verilen genel bir addır”⁷ Pirelerin iki binin üzerinde türünün var olduğu bilinmektedir. Bu türlere göre pirelerin boyutları 1mm ile 5mm arasında değişmektedir. Sıcak kanlı canlılar üzerinde varlığını sürdüren bu kan emici böcekler, kanatsız olup sıçrayarak hareket ederler. Kendi uzunluklarının yüz katına kadar sıçrayabilen pireler kendi boyutuna göre en çok uzağa zıplayan parazitlerdendir.

TDK Etimoloji sözlüğünde pire; “insanın ve bazı hayvanların kanını emerek yaşayan, iyi sıçradığı için kolay yakalanamayan, küçük, asalak böcek” şeklinde tarif edilmiştir. Pire kelimesi, yerinde duramayan anlamındaki “bürge”, “büre” (Tietze, 2016: 830) kelimesinden gelmektedir. Arapça’da “bürgûs” olup çoğulu berâgis/berâgus şeklindedir. Pireler, gerek halk inanışlarında gerekse çeşitli deyim ve atasözlerimizde menfi bir çağrışıma sahiptir. Zarar verici ve sevilmeyen bu canlının çeşitli fiziki özellikleri insan için teşbih unsuru olmuştur. Örneğin pireler hızlı ve ani hareket ettiğinden, yerinde duramayan dayanıklı insanlar için “pire gibi” benzetmesi kullanılır. Pire çok küçük bir canlı olduğu için, ufak şeyleri abartan kimselere de “pireyi deve yaptı”, “pireye kızıp yorgan yaktı” veya “pire için yorgan yaktı” deyimleri kullanılır. Bu ifadelere nazaran daha müsbet bir çağrışım yapan “pireyi gözünden, çakalı dizinden vurmak” deyimini de keskin nişancı olan yahut elinden bir şey kurtulmayan kimselere denilir. Yine pirenin küçüklük ve faydasızlığını anlatan bir deyim de “pireyi nallamak” tabiridir. Rahatsız edici biri geldiğinde gitmeye yeltenildiği zaman “Mart içeri, pire dışarı...” denirmiş. Atasözlerinde de bu olumsuzluk devam eder. Kötü kimselerle beraber gezenler için “Köpekle yatan pireyle kalkar” sözü kullanılır. Yine “Pire itte, yürek (bazı yörelerde bit) yiğitte bulunur” atasözü de pirenin kötülüğünü vurgulamaktadır.

Türk, Tatar ve Altay halk kültüründe Mite adında bir bit cadısının olduğuna inanılır. “Bu bir ihtiyar kadın olup üstü başı pislik içindedir. Bazen 12-13 yaşlarında bir çocuğa dönüşür. İnsanların arasında dolaşarak genç ve saf kızları kandırıp evine götürür ve onlara başındaki bitleri ve pireleri temizletir. İnsan ayağı değmemiş ormanlarda ve dağlarda yaşar. Kızların dizkapaklarından kanlarını emer ve birkaç gün sonra öldüklerinde onları yer. Etrafına uyuz hastalığı ile bit ve pire saçar” (Karakurt, 2012: 627).

Uşak ilinin İlyaslı kasabasında derlenen bir inanışa göre Nevruz günü “sabah kadınlar eteklerini silkeler gibi yapıp birbirlerine benim pireler, bitler senin/sizin olsun, bizim kırk sizi bassın, der[lermiş]” (Çelik, 2008: 478).

Mardin’de anlatılan bir efsanede pirenin nasıl yaratıldığı ve neden kan emdiği anlatılmaktadır: “Nuh nebi zamanında Nuh’un gemisi giderken gemide büyük bir delik açılmış. Ne yapacaklarını düşünürlerken yılan: “Ben bu deliği kapatırım. Ancak şartım var.” demiş. Şart olarak da insan kanı içmek istediğini söylemiş. Gemidekiler çaresiz kalmışlar ve yılanın bu şartını kabul etmişler. Yılan da kendi etrafında halka oluşturmuş ve bu deliği kapatmış. Gemiye batmaktan kurtarmış. Daha sonra yılan, Nuh Nebiye demiş ki : “Bana verdiğin sözü tut.” O da Allah’a yalvarmış. Allah da insanlara acımış. Nuh Nebi’nin bu sözünü yerine getirmesi için yılanı yakmış. Yılanın kemiğinden ve külünden pire oluşmuş. O pireler de insanın kanını emiyorlarmış” (Sancak, 2008: 99).

⁷ <https://educalingo.com/tr/dic-tr/pireler> E.T: 14.10.2021

Kahramanmaraş Göksu’da derlenen bir fıkrada pireler ön plandadır: “Karı-koca yataklarında yatarken, kaşınmaktan bir türlü uyuyamıyorlarmış. Evi pireler basmış. Kadın, kocasına; “Yarın Göksun pazarı var, git, pire ilacı al, yatamıyoruz.” demiş. Ertesi gün adam hemen yollara düşmüş, Göksun pazarına gitmiş. Bir satıcı, ballandıra ballandıra pire ilacını anlatıyormuş. Adam; “Tam da istediğim ilaç...” deyip ilacı satın almış, evinin yolunu tutmuş. İlacı her yere dökmüş ve uyumaya başlamışlar. Zaman geçtikçe yine kaşınmaya başlamışlar. Karısı, “Adam seni çok fena kandırmışlar, ilacın hiç faydası olmadı.” demiş. Adam da satıcıya küfretmiş, çok sinirlenmiş. Sabah ışımadan yollara düşmüş, bulmuş satıcıyı ve durumu anlatmış. Satıcı; “Ama o tozu, pirenin gözüne koyacaktın, tabii ki iyi gelmez.” demiş. Adam da; “hııı, tamam o zaman, öyle desene...” demiş. Adam evine dönerken de kendi kendine kızmış, “Boşuna adamcağıza küfrettim, günahını aldım.” demiş. Karısının yanına varmış, durumu anlatmış. Karısı da; “Bire adam, sende hiç mi akıl yok, pireyi eline alıp tuttuktan sonra gözünü n’apıcaksın, öldürsene!” demiş” (Arslan, 2011: 384).

Yine pireyle ilgili bir masal da Ömer Asım Aksoy’un “Halkevi Konuşmaları” adlı çalışmasında (1938) yer almaktadır. M. Sabri Koz Beyin tarafımıza haber verdiği “Bit ve pire” başlıklı bu masalda; yağmurlu bir kış günü bit ile evlerinde oturan bir pirenin dama çıkararak ölmesi ve bu duruma üzülen bit, sinek, arı, karga, ağaç, su ve genç bir kızın “pire gibi yiğit öldü, kanı çörtenden aktı” ağıtından söz etmektedir. “Edebe mugayir” bir sona sahip olduğu için tamamı yazar tarafından yayınlanmamıştır.

Pireler Hakkında Yazılmış Müstakil Manzumeler

Hemen her canlı gibi pire de edebiyatımızda çeşitli teşbih ve mecazlara konu edilmiş hakkında müstakil manzumeler yazılmıştır. Özellikle halk şiirinde sürekli şikâyet edilen, hakkında yergi maksatlı destanlar yazılan canlılardandır. Divan şiirinde de bu haşereye dair müstakil manzumeler yazıldığı görülür. Bunlardan biri, 16. asrın son çeyreği ile 17. asrın başlarında yaşadığı düşünülen Fütûhî adlı bir şaire aittir. Şair, “Latife” başlıklı 7 beyitlik “pirenü” redifli gazelinde, bu canlının çeşitli menfi yönlerini söz konusu etmiştir. Şair, özellikle pireler yüzünden rahatsız olduğunu, uykusuz kaldığını belirtir. Pirelerin ayağının görünmediğini, bu yönüyle yılanı benzediğini, insanı ısırmanın elleri mi ayakları mı olduğunu belirsiz olduğunu ifade eder. Onları helak edici bir cin taifesine benzetir. Özellikle 6. beyitte şair, Mardin’de anlatılan efsaneye bir nevi telmihte bulunmuş olup pirelerin siyah yılanların çocuğu olduğunu söyler. Son beyitte de bu kan içici böceklerin kendisini yiyip bitirdiğini, bitlere yer bırakmadıklarını söyleyerek onlardan şikâyetini dile getirir:

Şöyle benzer ki çene taht-ı kadîmî pirenü
Ki bulunmaz çenede kimse garîmi pirenü

Kadılar sadre çeker begler alur koltuguna
Dil-rübâlar dahi her gice nedîmi pirenü

Gözüme hâbı hayâl eyledi vü râhatı düş
Bagladı uyhuyulan ceş-i ‘azîmi pirenü

Kimse görmez ılan ayacı gibi cârihasın
Zahm uran ayacı mı yâhud eli mi pirenü

Bilemiş dişini gul dişi gibi itmege ceng
Ey Hüsâm Allah ola şelle garîmi pirenü

Beççe-i mâr-ı siyeh dersem aña tañ mı şehâ
Bu söze şâhid olur zehr-i elîmi pirenün

Bir alay kan içiciyile basup yidi beni
Komadı bitlerime hisse za'îmi pirenün (Fütûhî Dîvânı, G. 177)

Pireler hakkında yazılmış en meşhur destan, 17. asrın önemli şairlerinden Âşık Ömer'e aittir. 7 bendden müteşekkil “-cak hâl değil” redifli koşmasında şair, pirelerin çeşitli özelliklerinden dert yanarak toplumsal yapıdaki bozukluklara ve olumsuz kişilere dikkat çeker. Şair, bu alegorik manzumede, onların küçük oldukları için asla ele geçemediğini vurgular. Toplumunu sömüren insanlarla olduğu gibi pirelerle de mücadele etmek güç olup kimse baş edememektedir. Bunlar tıpkı fakirlerin ocağını yıkan soyguncular gibi talan etmeye ısrarcıdır. Şair, tezat sanatı bağlamında onları at gibi güçlü görmektedir. Toplumunu kanatan insanlar gibi ısırgan yaratıklar olup asırlar geçse de tabiatları asla değişmemektedir:

Hey gaziler bir seyrâna uğradım
Söylenecek dinlenecek hâl değil
Dokuz kişi bir pireyi kovalar
Ardı sıra erilecek hâl değil

Mutaflar hep derildiler şaştılar
Et hamalları görünce kaçtılar
Ayağına yüz çift manda koştular
Gövdesi çok çekilecek hâl değil

Gelir iken karşı tuttum bacağın
Düşüremedim pirenin kalçağın
Vardı yıktı bir fukara ocağın
Elli yılda yapılacak hâl değil

Bakın pire bize ne hâl işledi
Düşüp önüme at gibi kişnedi
Anı gördüm topuğumu dişledi
Zorlu gidi yakalanacak hâl değil

Bakın hele şu pirenin işine
Henüz girmiş elli sekiz yaşına
Topuz ile gül eyledim başına
Kırpikleri kırılacak hâl değil

Uyurken uyandım anı bekledim
Kollarım sığadım karşı dayandım
Ocaklara düşüp küle bulandım
Dahi gözüm açılacak hâl değil

‘Aşık Ömer eder bunu söylerim
‘Aşk elinden dünü günü inlerim

Durmayıp pirenin medhin eylerim
Akıl varıp inanacak hâl değil (Ergun, 1946: 18)

Halkbilimci Prof. Dr. Ali Yakıcı'nın dedesi olan Konyalı Âşık Mehmet (1879-1950) de pireler hakkında bir şikâyet destanı yazmıştır. 1930 senesindeki pire salgını sebebiyle yazılan 15 bendden oluşan "Yandı canım pirelerin elinden" nakakatlı mizahî koşmada, pirelerden ileri gelen rahatsızlıklar anlatılmıştır. Ozan, Âşık Ömer'in destanı gibi 11'li hece ölçüsüyle yazdığı manzumede; pirelerin sabah akşam kaçıştığını, yatağının talana uğradığını, her yerinin hançer yarası gibi yaralandığını, onları öldürmeyi arzuladığını söyler. Âşık Mehmet, pirelerin nasıl beslendiğine ve uçtuğuna hayret eder. Onların bu eziyetlerine dayanamayan şair, mahkemeye dava edeceğini bildirir:

Dinleyin efendiler şikâyetim var
Yandı canım pirelerin elinden
Size de bir hikâyetim var
Yandı canım pirelerin elinden

Akşam olur gübürtüye kakarlar
Sabah olur sağa sola bakarlar
Hepisi de toplanırlar kaçarlar
Yandı canım pirelerin elinden

Koca pire pirelerin ulusu
Yatağında yoktur hiçbir ölüsü
Kaçar gider akıllısı delisi
Yandı canım pirelerin elinden

Benim yatak bilemedim neresi
Ne azgındır şu Göçü'nün piresi
Her yanlarım oldu hançer yarası
Yandı canım pirelerin elinden

Biz gidelim pireleri kırmaya
Baltayınan kafasını yarmaya
Müsâdem yok benim burda durmaya
Yandı canım pirelerin elinden

Bilmem bunlar suyu nerden içerler
Kafa kulak demez çiğner geçerler
Kanatları yok da nasıl uçarlar
Yandı canım pirelerin elinden

Akşam olup sağa sola bakardı
Kalgıyıp gözüme basar çıkardı
Yatağa yatınca canım yakardı
Yandı canım pirelerin elinden

Pireli yatağı ben de n'edecem

Yataktan kakıp da koyup gidecem
Varıp mahkemeye dava edecem
Yandı canım pirelerin elinden

Bilemedim nedir pirenin adı
Bulamam uykuda lezzeti tadı
Toplanır gelirler eri avradı
Yandı canım pirelerin elinden

Nerde gezer pirelerin sürüsü
Rahvan attan iyi yürür tırısı
Kovalarken karşı koydu birisi
Yandı canım pirelerin elinden

Bit babana danıştın mı işini
Kerpetenle söksem azı dişini
Çekiç vurup yarsam senin başını
Yandı canım pirelerin elinden

Karyolam yok çıkıp benim yatacak
Hayvan değil alıp gidip satacak
Böyle benim her dertlerim kakacak
Yandı canım pirelerin elinden

Yatağıma ordu kurdu pireler
Leşlerinden doldu kaldı dereler
Diş yarası dalımdaki bereler
Yandı canım pirelerin elinden

Azgın pire kimse gelip geçemez
Yeli görse hiç bir yana uçamaz
Gömleğinden başka yere sıçamaz
Yandı canım pirelerin elinden

Âşık Mehmet der ki kendi hâlimde
Sabaha dek çift sürerler dalımda
Evleri var koltuğumda solumda
Yandı canım pirelerin elinden (Yakıcı 2019: 243).

Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, Yazmalar bl. No: 408'de kayıtlı müellifi meçhul Ramazan-nâme adlı bir yazmada⁸ (Çelebioğlu, 1995) yer alan fasıllardan ikisi (Çelebioğlu, 1995: 177 ve 287) pireler hakkındadır. Bunlar manilerin birleşmiş hâli olup muhtemelen sahur vaktinde davulcuların okudukları manzumelerdir. Bunlardan birinde pirelerden şikâyete gelindiği ifade edilerek onların insana verdiği rahatsızlıklar anlatılır. Pireler, geceleri rahat uyku vermeyip insanın kanını akıtır. Pireyi

⁸ Bu fasılların taşbaskısı ve resimli nüshası M. Sabri KOZ tarafından da neşredilmiştir. Bkz: Koz, M. Sabri (1998). *Ramazan Fasılları Bekçi Baba*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.

yakalayıp zapt edebilmek mümkün değildir. Yakalansa dahi kuş gibi elden uçmaktadır. İnsanla bir pehlivan gibi güreş tutan pire, daima kazanan taraftır. Bir pirenin yakalanıp öldürüldüğü ve elli kantar yağ çıkarıldığı ifade edilir. İnsanların kanını içen bu canlıların sekişi keklığe benzetilir:

Sözlerim ermez gâyete
Başlayalım hikâyete
Bu gece geldim sizlere
Pirelerden şikâyete

Gâyetle çoktur sultânım
Akıttırlar her dem kanım
Bir gece rahat vermezler
Ellerinden yandı canım

Düştü peşime bir pire
Dilerim ki yere gire
Bir lu' b ile tuttum onu
Pireyi urdum zencire

Zenciri kırdı da kaçtı
Bana türlü işler açtı
Zabt edemedim pireyi
Elimden kuş gibi uçtu

Pirelerden hâlim yaman
Ellerinden dâim aman
Benimle nice tutuştu
Bir pire gâyetle dizman

Pireler girdi kanıma
Cem' olurlar hep yanıma
Bır pireylen güreş tuttum
Yendi beni bak hâlime

Pirenin dirisin rumım
Gayetle irisin tuttum
Derisini yüzsem gerek
Pirenin birisin tuttum

Bir pire tuttum bayağı
Elime girdi ayağı
Öldürüp yağımı tarttum
Elli kantar geldi yağ

Keklik gibi durmaz seker
Âdem elinden ne çeker
Bir hûnî zâlimdir pire

Âdemin kanını içer

Pireler bunu duydular
Birbirlerine uydular
Üşdüler gövdeme benim
Baştan ayağı soydular

Su gibi her dem akarlar
Yolum üstüne çıkarlar
Bahşışım verin gideyim
Pireler yola bakarlar

Yeylerim daima feryâd
Ediniz hâline imdâd
Pirelerden hâlim yaman
Edin beni gamdan âzâd (Çelebioğlu, 1995: 177-178)

M. Tevfik Oytan'ın "Bektaşiliğin İçyüzü" adlı çalışmasında 19. asrın ikinci yarısı ile 20. asrın ilk yarısında yaşamış Bektaşî âşıklardan Eskişehir doğumlu Sâkine Bacı/ Sâkine Hatun'a (1840-1935?) ait bir "Pire Destanı" vardır. 16 dörtlükten müteşekkil destan, 11'li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Sâkine Hatun, genel itibariyle pirelerden ötürü çektiği sıkıntılardan, onlarla baş etmenin zorluğundan dem vurmaktadır:

Âciz kaldım pirelerin elinden
O pireler neler etti başıma
Kimse bilmez sohbetinden dilinden
Hepisi yumuştu girdi aşıma

Köşe başlarına kurdum kerevet
Pirenin elinden olayım rahat
Tahta kehlesini görmek kerahat
Yine kanım değdi inci dişine

Pirenin elinden kurdum berseki
Ben çıkmadan geldi çıktı bir teki
Onu gördü geldi hep gerideki
Hepsi de düştüler benim peşime

Pireler buldular benim izimi
Tuttum birisini kırdım dizini
Ova ova hem çıkardım gözünü
Pireler geliyor eli düşene

Pireler hep alayını topladı
Beşi geldi baş ucumda bekledi
Biri geldi yatağımı yokladı
Vardı gitti haber verdi eşine

Pireler de geliyordu yel gibi
Dereden tepeden akan sel gibi
Satın alınmış eli bağlı kul gibi
Hepisi de divan durdu karşıma

Kimisi çıkıyor anbar üstüne
Birimizi uyutmamak kasdına
Hep çağırıyor yârânına dostuna
Hepisi yığıldı benim başıma

Pireler de alayını bağlattı
Pire beni sabaha dek ağlattı
Soktu iğnesini sinem dağlattı
Hepisi yumuştu gözüm yaşına

Tuttum pireleri yere uçurdum
Birin öldürmeden birin kaçırdım
Uyumadan bir geceyi geçirdim
Hepisi gülüştü benim keşime

Çoban tutsak pireleri gütmeye
Müşteri bulunmaz alıp satmağa
Sol böğrümüne vuruncağız depmeğe
Kırayazdı kaburgamı döşümü

Pireleri mencilise koysalar
Herkes gelip intikamın alsalar
Eğer benim öldüğümü bilseler
Gelecekler mezarımın başına

Pirenin çokluğu vardır eşikte
Çoluğu çocuğu bulur beşikte
Tüyleye tüyleye kalkar döşekte
Hak onara pirelerin işini

Akşam olur bir araya toplanır
Sabah olur yorgan döşek yoklanır
Karnı doyar hiç görünmez saklanır
Birisinin göremedim başını

Eve girsem üzerime sarılır
Birini öldürsem bini darılır
Kış gelince filcümlesi kırılır
Tutabilsek bu yazın da kışını

Hiç bir alaca yok hepisi kara

Urdular sineme açtılar yara
Buna kimse bulamadı bir çâre
Fayda yoktur ne söylesek boşuna

Bir elinde iğne bir elinde biz
Şükür ellerinden kurtuldum ucuz
Sâkine Hatun'u etmişler âciz
Kerpetenler değsin inci dişine (Oytan, 1947: 73-74)

Görüldüğü üzere üzerine müstakil manzume ve destan yazılan canlılardan biri de piredir. Manzumelerde daima olumsuz bir şekilde işlenen pire, rahatsızlık duyulan, sürekli şikâyet edilen ve alt edilmesi gereken bir düşmandır. Çağdaş Türk şiirinde de pire, güçsüz yahut asalak, kan emici insanları sembolize etmektedir. Orhan Veli'nin meşhur "Pireli Şiir"inde pire güçsüzleri temsil etmektedir.

Pirelerle ilgili bu müstakil manzumelerin dışında yayınlanmamış iki şiir daha tespit edilmiştir. Söz konusu manzumeler, Rüşdî adlı/mahlaslı bir şaire ait olup aynı cönk içerisinde yer almaktadır. Ankara Millî Kütüphane'de 06 Mil Yz Cönk 131 yer numarasıyla kayıtlı, halk şairlerinin şiirlerini hâvî bu cönkün 13a-14b yaprakları arasında söz konusu Rüşdî'nin iki şiiri mevcuttur. 77 varaklık rika hatlı bu cönkün istinsah tarihi meçhuldür. Cönkün bazı yaprakları ise tahriptir.

Rüşdî'nin Pireler Hakkında Yazılmış İki Manzumesi

Edebiyat tarihlerinde ve tezkirelerde mahlası Rüşdî olan 27 şair tespit edilmiştir. Elimizdeki şiirde pire salgının H. 1282/ M. 1865-1866 yılında vuku bulduğu kesin bir şekilde ifade edilmiştir. Bu seneyi dikkate alarak şairimiz olma ihtimali bulunan Rüşdîleri diğerlerinden ayırdık. Bu Rüşdîler arasında; Erzurumlu Ketenci-zâde Mehmed Rüşdî (1834-1916), Ceride nazırlığı görevinde bulunmuş Edirneli Ahmed Rüşdî (19.yy), Türk edebiyatındaki tek müşterek yazılan mevlidin müelliflerinden Antakyalı Rüşdî (1846-47-ö.?), 1895 yılında hayatta olduğu bilinen Trabzonlu Rüşdî, Ayaşlı Hacı Veliyüddîn Rüşdî Efendi (ö.1842), Rüşdî mahlaslı Selanikli Halil Efendi (b.1847), Manisalı Tekke şairlerinden Hasan Rüşdî (1834-1917), Çorumlu âşık Mehmed Rüşdî (1825-?), Kıbrısî-zâde İsmâil Rüşdî Efendi (1805-1858), Isparta Barlalı Mehmed Rüşdî Efendi (1791-1855), İstanbullu Mühürdâr-zâde Hüseyin Hüsnî Rüşdî Efendi (1819-1885), Amasyalı Şirvânî-zâde Mehmed Rüşdî Paşa (1829-1874) vardır.

Manzumede bir yer ismi olarak "Molu" adı geçer. Molu, bugün Kayseri'nin bir ilçesidir. Bu karine de göz önünde bulundurulduğunda şairin Kayserili bir Rüşdî olması kuvvetle muhtemeldir. Elbette şairin başka bir Rüşdî olma ihtimali de vardır. Ancak eldeki veriler, iki ihtimalin olduğuna işaret eder. Bu ihtimallerden daha zayıf olanı Kayserili Doktor Mehmed Rüşdî Bey (19.yy) olup onun şiirle uğraşmadığı, dilci olduğu bilinmektedir. Manzumeleri yazan ozanın ise; Kayserili Hasan Rüşdî olduğunu sanıyoruz.

Kayserili Rüşdî hakkında en kapsamlı bilgiler, Erhan Çapraz'ın (2020) Türk Edebiyatında İsimler Sözlüğü'nde yazdığı maddedir. Hakkındaki bilgiler ve çoğu şiirleri Ahmet Şükrü Esen'in defterlerinden intikal etmiştir. Buna göre şairin asıl adı Hasan Rüşdî olup bazı kaynaklarda adının "Ak Mehmed Ağazâde" olduğu ifade edilir. Kayseri'nin Hacıkılıç Mahallesi'nden olup ne zaman doğduğu meçhuldür. 1840-1930 yılları arasında yaşadığı tahmin edilmektedir. Bir ölüm sebebinden dolayı

Kayseri'yi terk ettiği ve Anadolu'yu gezdikten sonra İstanbul'a gittiği ifade edilir. Rüşdî, gezgin bir saz şairidir; Trabzon ve Çankırı'ya giderek atışmalar yapmıştır. “Zer-ger” ve “Zer-kâr” mahlaslarını kullanması onun altın ticareti ile uğraştığını düşündürmektedir. Gebze kolculuğu yaptığı, hacca gittiği ve veremden öldüğü bilinmektedir. Şiirlerine, Kayserili şairlerin manzumelerinin bulunduğu cönk ve mecmualardan ulaşılmıştır. Divanı'nın var olduğu ancak bu esere ulaşamadığı bilgisi kayıtlıdır.⁹

Rüşdî'nin tespit edilen manzumeleri daha evvel bir çalışmada yer almamıştır. Söz konusu manzumelerden ilki dokuz bendden müteşkil olup “-dı pireler” rediflidir. Son derece sade bir Türkçe ile yazılmıştır ve “Destân-ı Berâgûs” başlıklıdır. Berâgûs pirenin Arapça çoğuludur. İlk bendde Rüşdî; H. 1282/ M.1865-66 senesinin gün dönümünde yani 21 Haziran'da havaların sıcak olmasıyla pirelerin çoğalıp azdığını söyler. Evlerin içerisinde özellikle de evlerin önlerindeki oturulacak yerlere doluşan pirelerde, ar ve namus kalmamıştır.

İkinci bendde Rüşdî, pire salgınının nerede olduğunu söyler. Pirlerin çok olduğu adı geçen yer olan “Molu”, bugün Kayseri'ye bağlı bir ilçedir. Şair, pireleri katra benzeterek onların nallarının bile olduğunu söyler. Bu teşbihlerine devam eder ve onları ellerinde deste deste güller olan bir âşıka benzetir. Pirelerin o gülleri, şairin boynuna takması, ona büyük bir sevgi (!) duyduğunu, kendisinin peşini bırakmadıklarını ifade eder. Üçüncü bendde, pireler yüzünden hayatın ne kadar zorlaştığı anlatılır. Şair, korkusundan camiye gidememekte, cemaatle namaz kılamamaktadır. Şairin sosyal hayatını olumsuz yönden etkileyen pireler âdetâ katline ferman yazmıştır. Dördüncü bendde, pirelerin yatağını ve yorganını talan ettiğini, imanlarının olmadığını, onlardan beden ve ruhen usandığını dile getirir.

Beşinci bendde, Rüşdî'nin pirelerle olan mücadelesi söz konusudur. Pire, biçimce zayıf bir hayvandır ancak kendisi ne kadar gayret etmişse de onlara karşı bir çare bulamamıştır. İnsanları, salgın dolayısıyla Molu'ya gitmemeleri konusunda uyaran şair, onların çok yere kuyular kazarak tuzaklar kurduğunu söylemektedir. Altıncı bendde, pirelerin yaz aylarında yerlerde kum misali çoğaldığı bilgisi verilir. Bu azgın pireleri zapt etmek mümkün değildir. Yedinci bendde şair, pireler tarafından ısırıldığını, onları tutamadığını, kendisini kimsenin kınamamasını, o günlerde pirelerin çok kızgın olduğunu söyler. Sonraki bendde, pirelerden ötürü evlere dahi girilemediği, onların büyük küçük kimseyi ayırt etmeden saldırdığını, pirelerin açtığı yaralardan vücudunun parça parça olduğunu, pirelerin kendisini nişana koyup vurduğunu ifade eder. Son bendde Rüşdî; böyle bir sıkıntıyı daha evvel görmediğini, pirelerin kendisine kastedip derisini yüzdüğünü, bu çileye sabretmesini, pirelerin özellikle Molu'yu seçip dost (!) olduğunu söyleyerek destanı bitirir.

Destân-ı Berâgûs

1. Sene biş iki yüz seksen ikide
Günün dönümünde azdı pireler
İçerilerde de çokdur illâ sekide
‘Âr nâmûs kalmadı bozdu pireler
2. Pireniş çokluğu Molu'da vardır
Şanasın kaçırdır nâlı da vardır
Ellerinde deste güli de vardır
Gerdânıma güller düzdi pireler

⁹ Daha fazla bilgi için bkz: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/rusdi-kayserili> E.T: 15.10.2021

3. Korkumdan cāmi'e varamaz oldum
Cemā'atıñ yüzün göremez oldum
Hıç bir murādıma iremez oldum
Kātlime fermānlar yazdı pireler
4. Hıç yorğanıñ beyāz görünmez kandan
Pireniñ elinden usandım cāndan
Ne kadar bilürsiñ bilmez imāndan
Cānımı cesedden üzdi pireler
5. Şüretā baķarsıñ bir za'if hayvān
Çok cehd itdim ammā bulmadım dermān
Varmayın Molu'ya amān bu zamān
Çok yire kuyular kazdı pireler
6. Yaz gelince pire kum gibi kaynar
Eger yerde yatsañ zil alır oynar
Okuma bađlama pıreye n'eyner
Hıç birin diñlemez azdı pireler
7. Bögrümden şokdı da kaçdı birisi
Dutamadım karşuladı sürisi
Beni kınayanın ölsüñ dirisi
Bugünlerde yegin kızdı pireler
8. Evlere girilmez oldu pıreden
Büyük küçük hıç komazlar sıradan
Gövdem şerha şerha bütün yaradan
Beni oka nişāna düzdi pireler
9. *Rüşdî* hıç görmediñ böyle miñneti
Şabr eyle bulursuñ sen selāmeti
Molu'ya eylemiş bütün ülfeti
Derimizi dura yüzdi pireler

Rüşdî'nin bu konudaki ikinci manzumesi de aynı mecmuada yer alan "pire" redifli dokuz beyitlik on beşli hece ölçüsüyle yazılan bir gazeldir. Gazelin bazı mısraları "fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün" kalıbıyla yazılmış görünse de çoğu beyitte vezin aksamakta; hatta hece sayısı fazla bile çıkmaktadır. "-ân" sesi kafiye olarak kullanılmış olup ilk manzumesi gibi hayli sade ve anlaşılır bir Türkçeyle yazılmıştır. Gazelin ilk beytinin ilk mısraı, yaprağın yırtılmış olmasından ötürü yoktur. Yine bu gazelde de genel itibariyle Rüşdî, pırelerden duyduğu rahatsızlığını ve sıkıntılarını anlatmaya devam etmekte, pırelerin elinden dert yanmaktadır:

1. [...] 'Aķıbet gālib olurlar bellidir yaman pıre
2. Gıce gündüz rāhatım yok uyķular oldu ģarām

Böyle olursa helāk eyler elinde fermān pire

3. Günde yüz biñini kırsam eksilmez bir dānesi
Elif kıddim dāl eyledi hālimi yaman pire
4. Kim bu derdin dermānını bulur ise āferīn
Arasam bulunur mı ola derdime dermān pire
5. Ne oturağ ne durağ var eliñizden el-amān
Kimse kırtulamaz elinizden olsa kıhramān pire
6. Gice gündüz yalvarırım kırtar bizi yā İlah
Kırtulursam eyleyeyim bir kızu kırbān pire
7. N'ola idi gelmeyeydim bu pireli güne ben
Bir elinde yalın kılıç birinde kılkan pire
8. Merhāmet itmez çubuğa şanasın cin aşıldır
Halk iden göndere size ziyān kıran pire
9. *Rüşdī*(y)i hem tābi'ini kırtar şerrinden anıñ
'Ālimin de hem mu'allim okutmaz Kıur'ān pire

SONUÇ

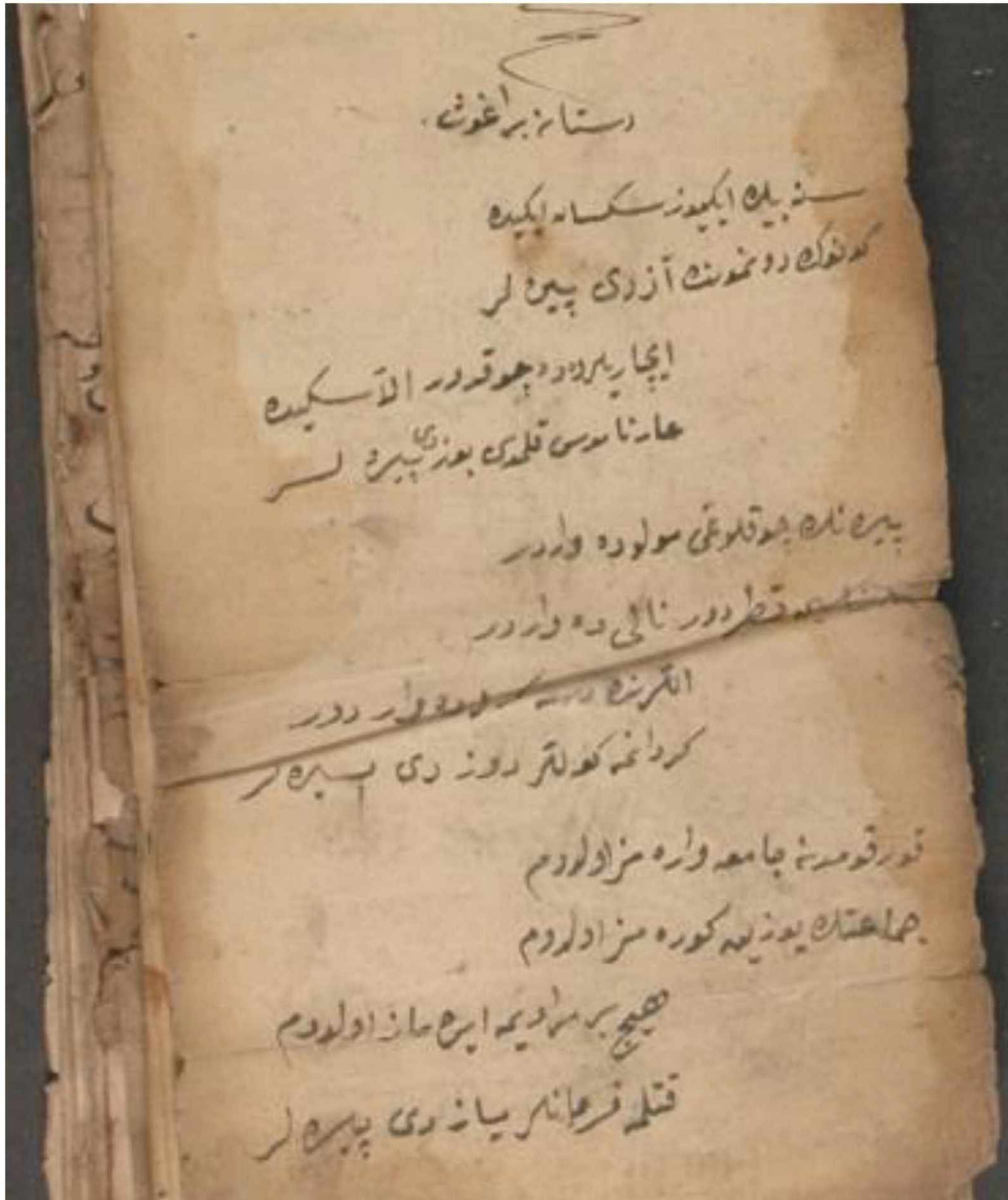
Pire, istenmeyen ve zarar verici bir canlı olduğu için edebiyatımıza da bu şekilde yansımış ve hakkında destanlar yazılmış bir böcektir. Hakkında müstakil yazılmış ilk manzumeye 16.-17. asır şairlerinden Fütühî Dîvânı'nda rastlıyoruz. Yine bu asırda Âşık Ömer'in yazdığı destan da âşık şiirindeki ilk manzume görünümündedir. Bu konuda -şimdiki bilgilerimize göre- en uzun destan ise Bektaşî şairlerden Sâkine Bacı'ya aittir. Muhtemelen bizim tespit edemediğimiz daha başka destan yahut manzume bulunabilir. Ele aldığımız metinlerin tamamında menfi şekilde söz konusu edilen pire, zararlı, rahatsız edici, şikâyet edilen, korkulan ve mücadele edilmesi gereken bir canlıdır. Metinlerde, pirelerin küçük ve hızlı hareket eden, yakalanamayan, kanatları olmadan uçabilen, ısırgan, sıcakta çoğalabilen ve genellikle kapı eşiklerinde bulunan bir haşere olduğu ifade edilir. Şairler, “destan” adını verdikleri şiirlerinde pire salgınlarının toplumu nasıl etkilediğini de gözler önüne sermiştir. Söz konusu salgınlar, tarih kitaplarında yer almasa da bir edebî metinde karşımıza çıkabilir. Bu metinler, edebiyatın tarih ve sosyolojiye olan katkısını yakından göstermesi bakımından dikkate değer bulunmalıdır.

Bir cönkte bulunan Rüşdî mahlaslı bir şaire ait iki manzume, bir salgının toplumda meydana getirdiği etkiyi en küçük ayrıntılarıyla bize bildirmiştir. Manzumede üç yerde Molu yer adının geçmesi, onun şairinin Kayserili olduğuna işaret sayılmaya elverişlidir. Başka bir şair tespit edilene kadar mezkûr şiirlerin Hasan Rüşdî'ye ait olduğunu kabul ediyoruz. Bu şiirler, Hasan Rüşdî'nin hayatına ait sınırlı bilgilere bir katkı da sunmakta; 1865'li yıllarda Kayseri'de bulunduğunu, belki de memleketinin Molu olduğunu düşündürmektedir. Elbette şairin başka bir Kayserili Rüşdî olma ihtimali de vardır. Şayet kaynaklardaki gibi 1925'li yıllara kadar yaşamış ise bu manzumeleri yazdığında en az otuzlu yaşlarındadır ve Rüşdî, 1820 ile 1830 yılları arasında doğmuş olmalıdır. Bu çalışma, cönkler yahut mecmuaların bilinmeyen şairler ve şiirleri için önemli kaynakların başında geldiğini bir kere daha göstermektedir.

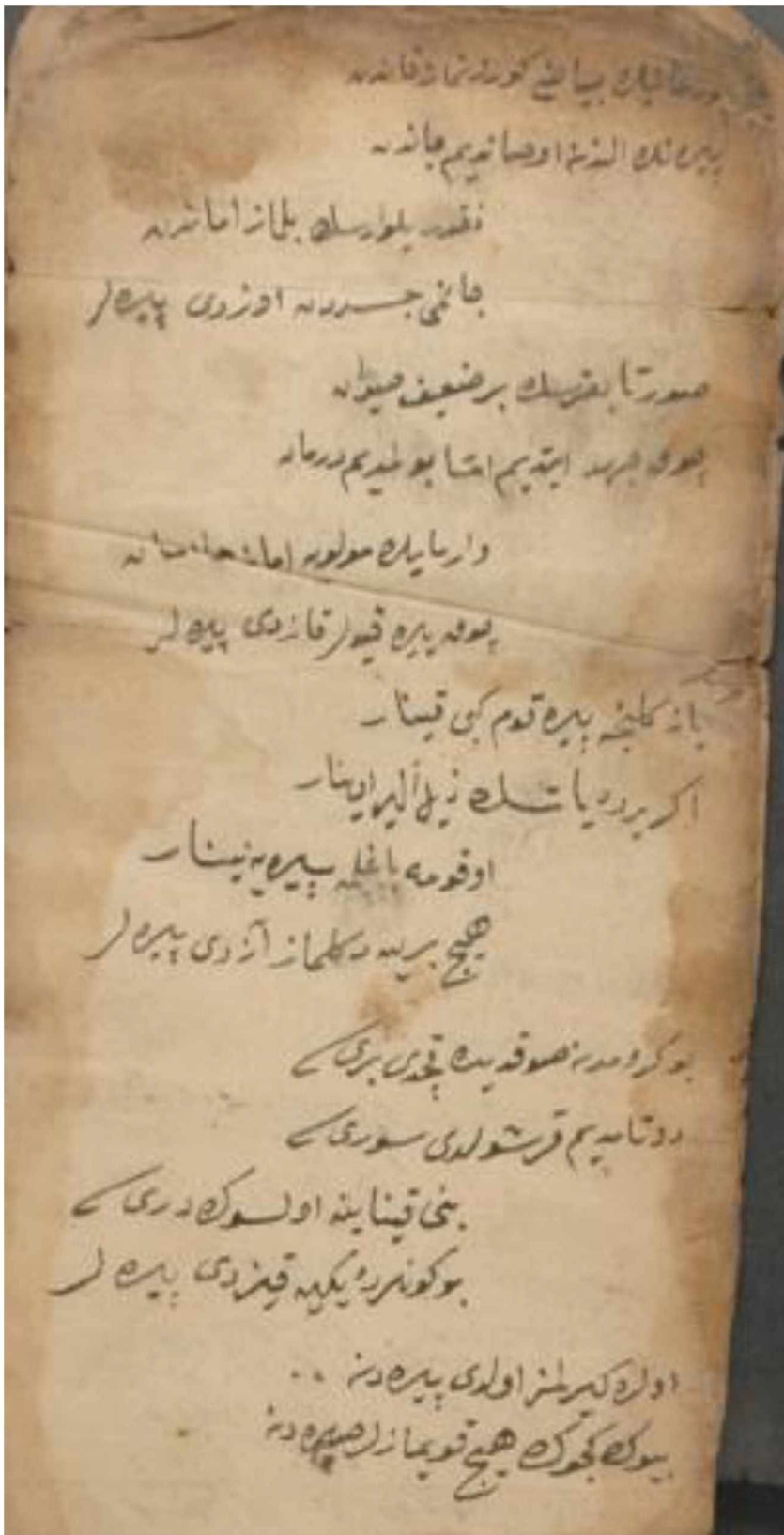
KAYNAKÇA

- AKSOY, Ömer Asım (1938). *Halkevi Konuşmaları*, Gaziantep Halkevi Kitapsaray ve YAYIN Şubesi Yayınları.
- ARSLAN, Duygu (2011). *Kahramanmaraş İli Göksun İlçesi Halk Kültürü Araştırması*, Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi.
- ÇAPRAZ, Erhan (2020). “Hasan Rüşdî”, *Türk Edebiyatında İsimler Sözlüğü Maddesi*. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/rusdi-kayserili> E.T.:15.10.2021
- ÇELEBİOĞLU, Âmil (1995). *Ramazan-nâme*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- ÇELİK, Türkân (2008). *Uşak İlyaslı Kasabası Folkloru*, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi
- ERGUN, Sadettin Nuzhet (1946). *Âşık Ömer'in Hayatı ve Şiirleri*, Semih Lütfi Matbaası ve Kitap Evi.
- KARAKURT, Deniz (2012). *Türk Mitoloji Ansiklopedisi Açıklamalı – Resimli, Türk Söylence Sözlüğü*, E-Kitap
- KOZ, M. Sabri (1998). *Ramazan Fasılları Bekçi Baba*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- MEYDAN LAROUSSE (Tarihsiz). *Büyük Lugat ve Ansiklopedi Cilt 16*
- OYTAN, M. Tevfik (1947). *Yirminci Asır İnsanlığına Armağan, Bektaşiliğin İçyüzü, Dibi-Köşesi-Yüzü ve Astarı Nedir? Cilt II*, İstanbul Maarif Kitaphanesi ve Matbaası.
- SANCAK, Nuriye (2008). *Mardin Efsaneleri*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi.
- TİETZE, Andreas (2016). *Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati Birinci Cilt A-B*, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi
- TÖKEL, Dursun Ali (1994). *Fütûhî Divânı İnceleme-Metin-Sözlük*, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- YAKICI, Ali (2019). “Halk Şairlerinin Bit, Pire ve Hastalıkları Konu Alan Destanlarının Mizahi Şiire Dönüşümü: Âşık Mehmet Örneği”, *Türk Edebiyatında Mizah Sempozyumu, 13-15 Mayıs 2016*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

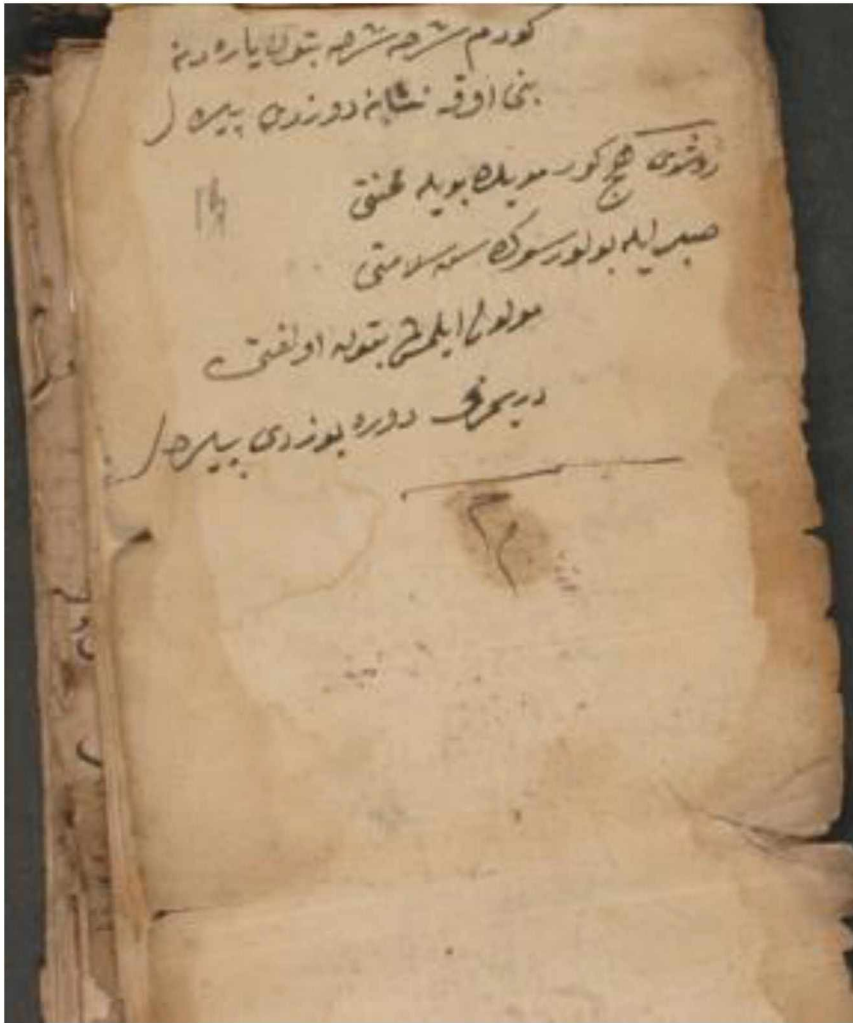
Original Metin

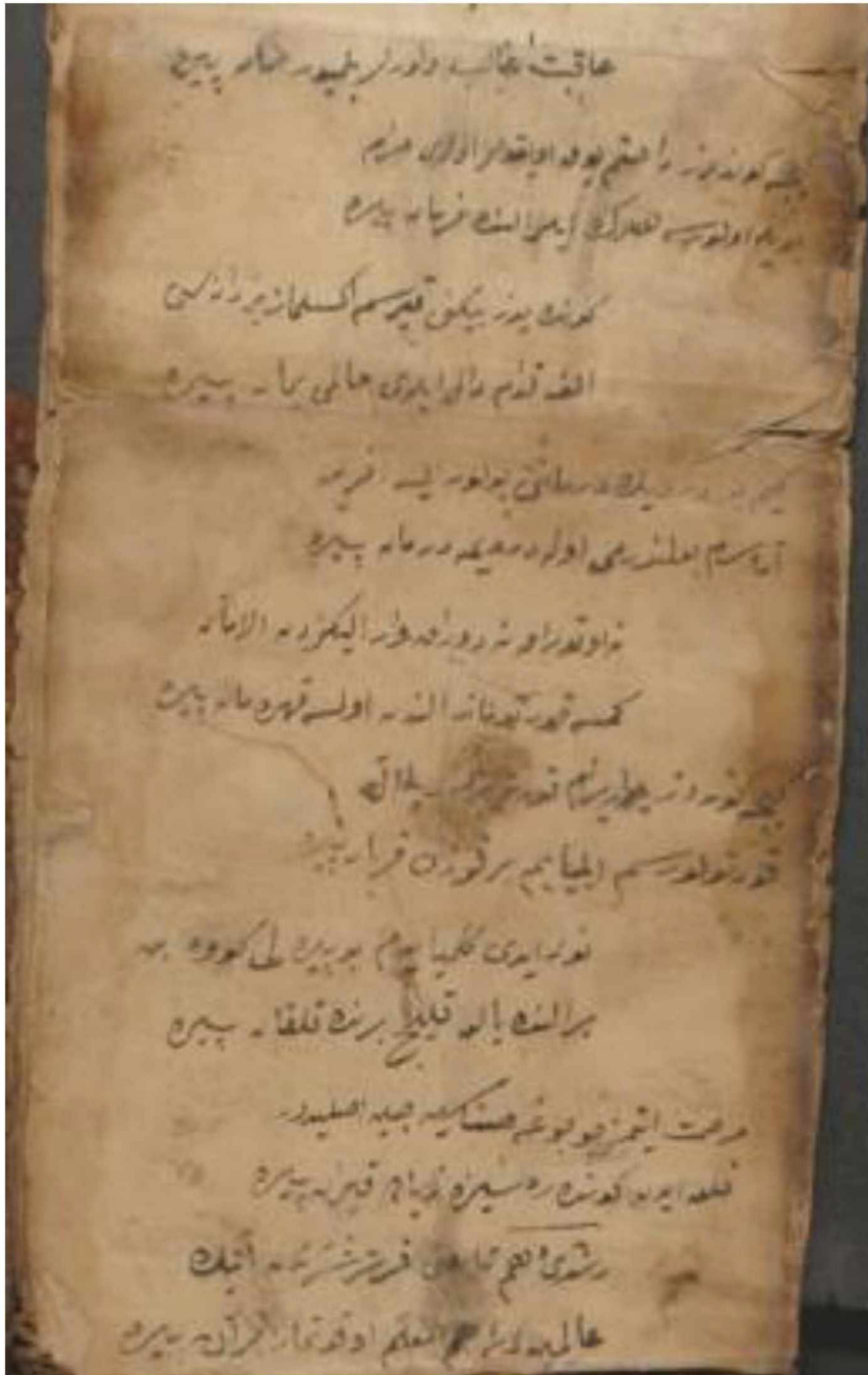
[13a]

[13b]

[14a]

[14b]